

Historijsko-geografske i geopolitičke značajke Sjeverne Irske

Crnković, Matko

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:912919>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-21**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za geografiju

Diplomski studij geografije; smjer geografsko modeliranje prostora (jednopedmetni)

Matko Crnković

**Historijsko-geografske i geopolitičke značajke
Sjeverne Irske**

Diplomski rad

Zadar, 2022.

Sveučilište u Zadru

Odjel za geografiju

Diplomski studij geografije; smjer geografsko modeliranje prostora (jednopedmetni)

Historijsko-geografske i geopolitičke značajke Sjeverne Irske

Diplomski rad

Student/ica:

Matko Crnković

Mentor/ica:

Doc.dr.sc. Branimir Vukosav

Zadar, 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Matko Crnković**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Historijsko-geografske i geopolitičke značajke** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 20. ožujka 2022.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište u Zadru
Odjel za geografiju

Diplomski rad

HISTORIJSKO-GEOGRAFSKE I GEOPOLITIČKE ZNAČAJKE SJEVERNE IRSKE

Matko Crnković

Objekt istraživanja ovog rada su povijesne, geografske i geopolitičke značajke prostora Sjeverne Irske - jedne od četiriju sastavnica Ujedinjenog Kraljevstva. Tijekom povijesti ovo je područje, zajedno sa svojim stanovništvom, bilo izloženo pritiscima engleskih vladara što je utjecalo na razvoj kasnijih društvenih zbivanja. Rad obuhvaća vremenski period od početaka naseljavanja engleskog i škotskog stanovništva počev od 12. stoljeća, suživot domicilnog i doseljenog stanovništva tijekom idućih stoljeća sve do danas. Zatim se osvrće na političke nemire i oružane sukobe koji su obilježili 20. stoljeće. U radu su prikazani i aktualni događaji, što je u posljednjem dijelu iskazano osvrtom na Brexit, odnosno izlazak Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske Unije. Cilj rada je analizirati u kojoj mjeri udio katoličkog stanovništva utječe na separatističke težnje i zahtjeve za ujedinjenjem s Republikom Irskom te ukazati na njeno moguće osiromašenje kao posljedicu napuštanja Europske Unije.

Ključne riječi: Brexit, Nevolje, plantažiranje, rat za neovisnost, Nevolje, Sporazum na Veliki Petak,

Rad uključuje: 59 stranice, 18 slika, 7 tablica, 29 bibliografskih referenci, izvornik na hrvatskom jeziku

Voditelj: doc. dr. sc. Branimir Vukosav

Povjerenstvo: izv. dr. sc. Ana Pejdo,

izv. prof. dr. sc. Robert Lončarić,

doc. dr. sc. Branimir Vukosav,

doc. dr. sc. Denis Radoš (zamjenski član)

Rad prihvaćen:

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zadar
Department of Geography

Graduation Thesis

HISTORICAL, GEOGRAPHICAL AND GEOPOLITICAL FEATURES OF THE NORTHERN IRELAND

Matko Crnković

The main aim of this thesis are the historical, geographical and geopolitical features of the Northern Ireland area as of one of the four components of the United Kingdom. Throughout history, this territory and its population have been exposed to pressures from English rulers that played an important impact on the development of further social movements. This work covers the timeline from the settlement of the English and Scottish populations during the 12th century, the coexistence of the domicile and immigrant populations during the following centuries, then the political conflict and armed struggle which shaped the 20th century. The last part is an overview of Brexit, the exit of the United Kingdom from the European Union, which did not represent the will of Northern Ireland Irish citizen. The aim of this paper is to analyze the extent to which the share of the Catholic population is affected the separatist aspirations and demands for reunification with the Republic of Ireland and to point out its possible impoverishment as the result of leaving the European Union.

Keywords: Brexit, Good Friday Agreement, Plantation, War for independence, Troubles,

Thesis includes: 57 pages, 18 figures, 7 tables, 29 references, original in Croatian

Supervisor: Branimir Vukosav, PhD, Assistant Professor

Reviewers: Ana Pejdo, PhD, Associate Professor (member),

Robert Lončarić, PhD, Associate Professor (member)

Branimir Vukosav, PhD, Assistant Professor (president)

Denis Radoš, PhD, Associate Professor (substitute member)

Thesis accepted:

Predgovor

Za izradu ovoga rada, ponajprije se zahvaljujem mentoru, uvaženom doc. dr. sc. Branimiru Vukosavu, na pomoći pri odabiru i izradi teme te brojnim savjetima koji su pridonijeli kvaliteti rada. Upućujem također veliku zahvalu svim profesorima, ne samo na prenesenom znanju, iskazanom strpljenju, pomoći, razgovorima, savjetima, već i za iskru radoznalosti koju su probudili u meni.

Zatim upućujem veliku zahvalu svojoj obitelji, koja me je poticala na studij geografije, bila uz mene i podnijela najveći teret mogega studiranja. Posebna hvala mojoj sestri Mirni, koja me je podržavala u svim radosnim i teškim trenucima. Veliko hvala i mojoj široj obitelji koja je zajedno sa mnom prolazila ovo zahtjevno, trnovito, ali prelijepo putovanje. Hvala svim mojim prijateljima i kolegama koji su sa mnom dijelili uspone i padove i koji su na bilo koji način doprinijeli mojoj borbi do konačnog cilja. Hvala svim dragim ljudima koji su tijekom studija bili uz mene.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Objekt, cilj i metodologija istraživanja	3
2. 1. Pregled dosadašnjih istraživanja	4
3. Geografske značajke	5
3. 1. Položaj Sjeverne Irske	5
3. 2. Prirodna obilježja Sjeverne Irske	6
3. 3. Stanovništvo	6
4. Povijesni pregled zbivanja na irskom otoku	8
4. 1. Irska u ranom srednjem vijeku	8
4. 2. Početak sukoba s Velikom Britanijom	9
4. 3. Povijest od 19. stoljeća i Act of Union.....	10
4. 4. Irski ustanak i stvaranje irske neovisne države	11
4. 5. Anglo-irski sporazum i posljedice.....	12
4. 6. Razdoblje „Nevolja“	15
4. 7. Sporazum na Veliki petak	17
5. Demografija Sjeverne Irske.....	18
5. 1. Demografska kretanja u Sjevernoj Irskoj.....	18
5. 2. Gustoća naseljenosti	20
6. Geopolitičke značajke Sjeverne Irske	22
6. 1. Nacionalni identitet	22

6. 2. Nacionalni identitet i religija.....	23
6. 3. Nacionalni identitet i društvena klasa	27
6. 4. Nacionalni identitet i politička orijentacija	28
7. Političke stranke Sjeverne Irske	28
7. 1. Unionističke stranke.....	29
7. 1. 1. Ulsterska unionistička stranka (UUP).....	30
7. 1. 2. Demokratska unionistička stranka (DUP)	30
7. 2. Nacionalističke stranke.....	30
7. 2. 1. Socijaldemokratska i laburistička stranka (SDLP)	31
7. 2. 2. Sinn Féin	31
7. 3. Djelovanje političkih stranaka u Sjevernoj Irskoj	31
8. Postsporazumni konflikti.....	33
9. Međunarodna granica između Republike Irske i Sjeverne Irske.....	34
9. 1. Ujedinjeno Kraljevstvo – Europska unija	36
9. 2. Brexit.....	38
9. 3. Brexit i Sjeverna Irska.....	38
10. Posljedice Brexita.....	41
10. 1. Mirovni proces	42
10. 2. Imigracija i slobodan promet irskih i britanskih državljana.....	42
10. 3. Gospodarstvo s obiju strana granice.....	43
10. 4. Ekonomski učinci Brexita	44

10. 5. Ostanak u Ujedinjenom Kraljevstvu ili ujedinjenje s Republikom Irskom	45
11. Zaključak.....	48
Literatura	50
Izvori	53
Popis tabličnih priloga.....	56
Popis slika i grafičkih priloga.....	57
Sažetak	58
Summary	59

1. Uvod

Sjeverna Irska je političko-teritorijalna jedinica u sastavu Ujedinjenog Kraljevstva s geografskim položajem na sjevernom dijelu irskog otoka, Irskim morem odvojena od ostatka Ujedinjenog Kraljevstva. Najmlađi je dio Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske, nastala 1921. godine Anglo-irskim sporazumom prema kojemu je izdvojeno 6 sjevernih grofovija s protestantskom većinom koje ulaze u sastav Ujedinjenog Kraljevstva, dok je istodobno na ostalom, južnom dijelu otoka stvorena Slobodna Irska Država. Iako je nastala kao posljedica sukoba Irske i Ujedinjenog Kraljevstva, od 1921. godine sve do danas Sjeverna Irska nije pošteđena nemira. Uzroci njihova nastanka nacionalne su, odnosno vjerske prirode. Sjevernu Irsku čine dvije dominantne zajednice - katolička, čiji se članovi nazivaju Ircima, i protestantska koja njeguje britanski identitet. One se nalaze u višestoljetnom sukobu jer katolici, odnosno Irci, teže samostalnoj Irskoj stoga se nazivaju nacionalistima. Protestanti, odnosno britanski doseljenici većinom se zalažu za uniju Irske s Velikom Britanijom, a od 1921. godine za uniju Sjeverne Irske i Velike Britanije pa se zbog toga nazivaju unionistima.

Uzroci sjevernoirskog sukoba mogu se prepoznati u višestoljetnoj političkoj i ekonomskoj dominaciji Britanije nad Irskom. Engleska, odnosno britanska politika, je odigrala značajnu ulogu u stvaranju i oblikovanju irskoga problema kroz prošlost, no i danas je značajan njen utjecaj. Keltska Irska koja je postojala stoljećima svoju je neovisnost izgubila nakon engleske invazije i zauzimanja otoka 1171. godine. Od tada traju kontinuirane pobune autohtonih Iraca protiv engleske kolonijalne, političke i vojne uprave. Prvih nekoliko stoljeća engleski politički i kulturni utjecaj na Irsku bio je ograničen. Ona je tada bila zasebna država, ali je s Engleskom dijelila vladara. Razvoj reformacije u Engleskoj je predstavljao povijesnu prekretnicu u pogledu njenog odnosa prema Irskoj kao pretežito katoličkoj državi. Takvo je stanje neminovno izazvalo zabrinutost i strah Engleske da bi njezini dugogodišnji neprijatelji, Španjolska i Francuska, mogli iskoristiti Irsku za napad na engleski teritorij. Kako bi osigurali svoje zapadne granice, nastojali su kolonizirati Irsku. Jedna od metoda kojom su to postizali bila je tzv. politika „plantažiranja“. Ona je podrazumijevala postupno „brisanje“ domicilnog stanovništva u sjeveroistočnom dijelu Irske, zapljenu njihove imovine te naseljavanje tih područja doseljenicima iz Škotske i Engleske. Provođenje represivne, otimačke politike je imalo za posljedicu stvaranje snažne zajednice s većinskim protestantskim stanovništvom u sjevernim dijelovima starog kraljevstva Ulster, premda su oni na prostoru čitave Irske predstavljali manjinu.

U nadolazećim stoljećima protestanti su stekli silno bogatstvo, ali i poziciju moći koju su održavali primjenom nasilja, a katolike su tretirali kao državne neprijatelje. Potkraj 18. stoljeća obespravljani Irci teže svrgavanju engleske moći i stvaranju vlastite republike. Nakon ustanka republikanaca 1798. godine te izglasavanjem Zakona o ujedinjenju (Act of Union) u engleskom parlamentu 1800. godine, prostor cijelog irskog otoka ulazi u sastav Velike Britanije. Time su Englezi nastojali dugoročno ukloniti prijetnje britanskoj sigurnosti (Bilandžić, 2004).

Unija Britanije i Irske bila je kratkoga vijeka jer je 1921. izglasana neovisnost Irske, no ona se ne odnosi na teritorij čitavoga otoka. Sjeveroistočne grofovije, pretežito naseljene „uvezenim“ protestantima ostaju u sastavu Ujedinjenog Kraljevstva. Tijekom cijelog 20. stoljeća, osobito u drugoj polovici, to je prostor čestih i dugotrajnih iscrpljujućih oružanih sukoba s mnogobrojnim žrtvama pripadnika obiju vjerskih skupina. Dodatne poteškoće u političkom i gospodarskom razvoju Sjeverne Irske predstavljaju polarizacija stanovništva u pogledu povezanosti s Europskom unijom, posljedice referendumu o napuštanju Europske unije te smanjeni priljev financijskih sredstava.

2. Objekt, cilj i metodologija istraživanja

Objekt istraživanja ovog rada jesu povijesne, geografske i geopolitičke značajke prostora Sjeverne Irske kao sastavnice Ujedinjenog Kraljevstva. Tijekom povijesti ovaj je teritorij i kao i njegovo stanovništvo bilo izloženo pritiscima engleskih vladara koji su utjecali na razvoj društvenih zbivanja. Rad obuhvaća razdoblje od naseljavanja engleskog i škotskog stanovništva tijekom 12. stoljeća, suživot domicilnog i doseljenog stanovništva tijekom idućih stoljeća, zatim političke nemire i oružane sukobe koji su obilježili 20. stoljeće. U posljednjem dijelu iskazan je osvrt na Brexit, izlazak Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske Unije koji nije posljedica volje stanovnika Sjeverne Irske.

Cilj diplomskog rada je analizirati u kojoj mjeri je povećanje udjela protestanata u ukupnom broju stanovnika utjecalo na cjelokupnu političku situaciju u državi. Također će se analizirati u kojoj mjeri imigracija doseljenog stanovništva utjecala na gospodarstvo i politiku. U konačnici utvrdit će se posljedice po domicilno irsko stanovništvo, te u kojoj mjeri su bile podloga za složenu geopolitičku situaciju i jačanje osjećaja vjerske pripadnosti.

Istraživanje u radu temelji se na sljedećim hipotezama:

H1: povećanje udjela katoličkog stanovništva utječe na separatističke težnje i ujedinjenje s Republikom Irskom.

H2: izlaskom iz Ujedinjenog Kraljevstva doći do osiromašenja Sjeverne Irske zbog Brexit-a.

Diplomski rad, s obzirom na kompleksnost teme, podijeljen je na cjeline u kojima se promatraju prirodno-geografske, povijesne, demografske i geopolitičke značajke Sjeverne Irske. Za njegovu izradu bilo je potrebno pronaći i proučiti radove iz tih područja. Tijekom izrade koristila se domaća i strana literatura, objavljeni diplomski i završni radovi, knjige, znanstveni, stručni radovi, enciklopedije, članci izdani u časopisima ili u digitalnom obliku. Metoda koja se najviše koristila bila je analiza prikupljenih podataka te uporaba kartografskih prikaza. Za analizu historijskih značajki koristila se i deskriptivna metoda. U dijelu gdje se tematiziraju demografske značajke korištene su statističke metode, tablični i grafički prikazi (program Microsoft Excel) dobiveni proučavanjem podataka koje je objavila Northern Ireland Statistics and Research Agency (NISRA). Za potrebe tumačenja geopolitike izrađene su karte u GIS-u, analizirani su i sintetizirani dokumenti koji se odnose na referendum o istupanju Ujedinjenog Kraljevstva, na Brexit, odnosno na zaključke koje je donijela Europska Unija u vidu Protokola o Sjevernoj Irskoj.

2. 1. Pregled dosadašnjih istraživanja

Povijest Irske, irskog naroda te kolonizacija odnosno plantažiranje tema su brojnih znanstvenih članaka i publikacija. Korijeni složenoga irskog problema sežu daleko u povijest, a počeci se vežu uz gubitak vlastite države i slobode irskog naroda. Englesko osvajanje neovisne Irske 1171. ishodište je svih kasnijih događaja (Bilandžić, 2004). Mnogi svjetski uglednici i znanstvenici poput povjesničara, politologa i geopolitičara bavili su se proučavanjem događaja koji su obilježili prostor Sjeverne Irske. Raymond Gillespie¹ i Gerard Farrell² pisali su o nasilnom nametanju vjeroispovijesti, protestantizma nad katoličanstvom. Andrew Holmes³ je analizirao djelovanje stranaka s nacionalnim predznakom koje su podržavale potpuno suprotne ideje - ujedinjenje nasuprot neovisnosti. Plantažiranje, nasilno oduzimanje zemljišta lokalnom plemstvu i dodjeljivanje useljenim Škotima i Englezima, snažno je utjecalo na kasniji razvoj društvenih događaja. Na taj način umanjen je značaj katolika kao vladajuće klase. Ovaj se događaj u povijesti bilježi kao početak protestantske dominacije (Lennon, 2005). Nekolicina stručnih i znanstvenih radova koji bavi se tematikom oružanih sukoba su „The road to Bloody Sunday“ gdje autor progovara o mirnom prosvjedu u Derryu kojim su organizatori htjeli skrenuti pozornost na diskriminaciju i pojavu pritvaranja i zatvaranja bez suđenja, dok su ga britanski padobranci i paravojne postrojbe ugušili i pretvorili u krvavi obračun (McClean, 1997). Razmjer i trajanje sjevernoirskih „Nevolja“, s 3.530 ubijenih (od toga 1840 civila) i 47.500 ozlijeđenih, u vremenskom rasponu od 1969. do 1998., koji čine ovaj sukob jednom od najsmrtonosnijih epizoda sukoba u poslijeratnoj zapadnoj Europi, opisani u djelu „Contextualizing the Troubles: Investigating Deeply Divided Societies through Social Movements Research“ (Bosi i dr.,2017). O rezultatima mirovnog procesa koji se ne odražavaju na svakodnevni život stanovništva u mjeri koja bi vodila uspostavi mirnog suživota u Sjevernoj Irskoj pisala je i hrvatska znanstvenica sa britanskom adresom Matković Blanka u članku „Razoružavanje Irske republikanske armije i rasplamsavanje aktivnosti disidentskih republikanskih organizacija (2000.-2015.)“. Hrvatski znanstvenik koji je osobitu pozornost pridavao ovoj temi i ukazao na svu njenu kompleksnost je Mirko Bilandžić. U djelu „Sjeverna Irska između rata i mira“ Bilandžić tvrdi da se sjevernoirski sukob može definirati kao unutarnji konflikt u čijoj su pozadini mogući i etnički, vjerski, ali i politički antagonizmi naroda koji žive na prostoru Sjeverne Irske (Bilandžić, 2006).

¹ Gillespie, Raymond: „After the Flight: the Plantation of Ulster“, *Early Modern History (1500–1700)*, 2007.

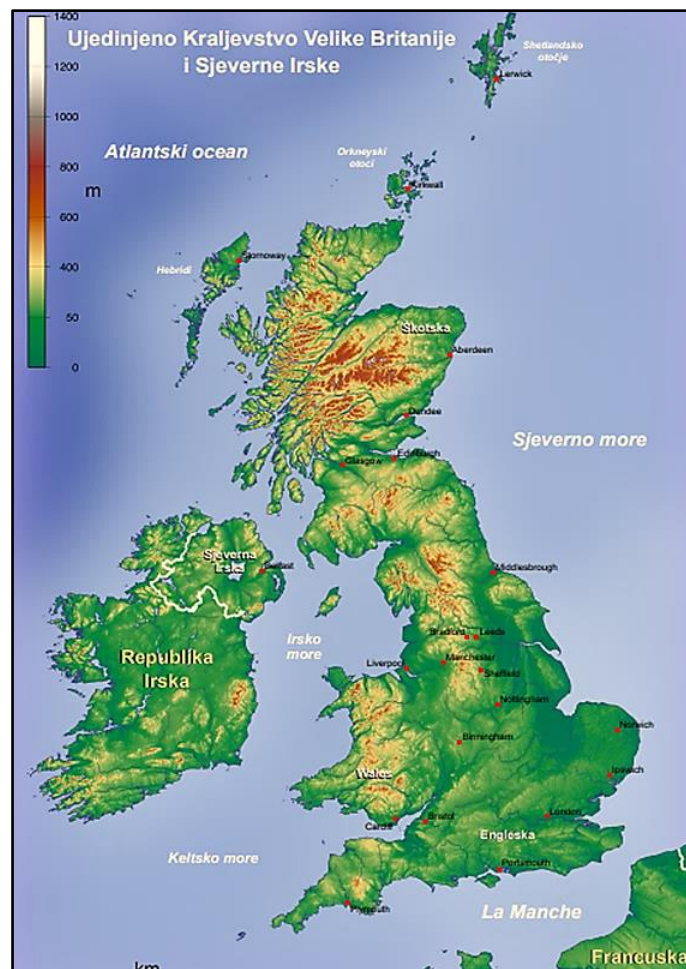
² Farrell, Gerard: Class divisions and the ‘mere Irish’ of colonial Ulster, *Journal of Postgraduate Research*, Trinity College, Dublin, 2014.

³ Holmes, Andrew: *The development of Unionism before 1912*, Queen’s University Belfast

3. Geografske značajke

3. 1. Položaj Sjeverne Irske

Irska (*Éire*) je otok u sjevernome dijelu Atlantskog oceana koji se prostire na 84.421 km². Središnja vapnenačka ravnica, čija se visina kreće oko 150 m sa mjestimičnim uzvisinama i do 600 m čini, glavninu otoka, a prekrivaju je ledenjački nanosi, mnoga jezera i močvare. Sjeverozapadni i jugoistočni dio otoka okružuje brdovito područje, a na sjeveroistočnoj strani prostire se bazaltni ravnjak Antrim. Između gorja Wicklow i poluotoka Carlingford nalazi se Irsko more koje oplakuje istočnu obalu u širini oko 90 km. Teritorij otoka je, zbog zbivanja tijekom novije povijesti, podijeljen na dva dijela. Republika Irska čini 83 %, a Sjeverna Irska koja je u sastavu Ujedinjenog Kraljevstva zauzima 17 % otoka. Od približno 6,7 milijuna ukupnog stanovništva, u Irskoj živi 4,8 milijuna stanovnika, a u Sjevernoj Irskoj 1,9 milijuna stanovnika (URL 1).

Slika 1. Geografski položaj Sjeverne Irske

Izvor: URL 3

Sjeverna Irska kao dio Ujedinjenoga Kraljevstva se nalazi na sjevernome dijelu irskog otoka i obuhvaća 14.330 km² ili oko 1/6 površine otoka. Na sjeveroistočnoj strani izlazi na Sjeverni kanal - prolaz koji povezuje otvoreni Atlantski ocean na sjeveru s Irskim morem na jugoistoku dok na južnoj i zapadnoj strani graniči s Republikom Irskom (URL 2).

3. 2. Prirodna obilježja Sjeverne Irske

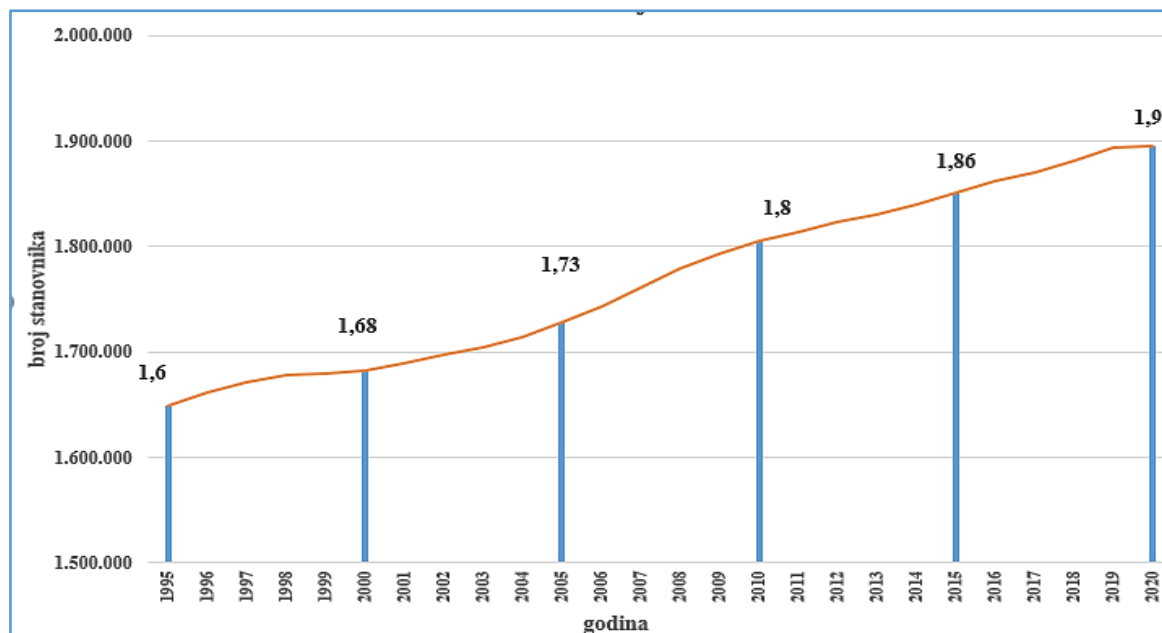
Bazaltni ravnjak koji prekriva veći dio Sjeverne Irske, spušta se prema jezeru Lough Neagh (391 km²). Nisko gorje Antrim (554 m) je okružuje sa sjeveroistočne strane, sa jugoistočne strane se pruža granitno gorje fMourne (850 m), a na sjeverozapadnoj strani leži gnajnsno gorje Sperrin (678 m). Na zapadu se pružaju međusobno povezana jezera Lower Lough Erne (110 km²) i Upper Lough Erne (34 km²). Obala je razvedena i mjestimično stjenovita (slika 1).

Na sjevernoj obali, prodorom i naglim hlađenjem lave, su nastali bazaltni prizmatski stupovi Giant's Causeway. Ispred sjeveroistočne obale se smjestio površinom najveći sjevernoirski otok Rathlin (34 km²). Oceansku klimu karakteriziraju blaga zima, sa srednjom siječanjskom temperaturom koja ne prelazi 5 °C, i hladna ljeta čija se srednja srpanjska temperatura kreće u rasponu od 14 do 15 °C. Godišnja količina padalina iznosi od 750 do 1.000 mm, mjestimično (Mourne) i 1500 mm. Gusta mreža rijeka kratkog toka presijeca teritorij. Najduža rijeka je Bann (159 km), koja protječe kroz jezero Lough Neagh, te rijeke Foyle i Erne koje su povezane plovnim kanalima. Velike livade i pašnjaci prekrivaju veći dio Sjeverne Irske dok je vrlo malo pošumljenih površina (URL 4).

3. 3. Stanovništvo

Uvidom u statističke podatke za posljednja tri desetljeća stanovništvo Sjeverne Irske bilježi rast. Popis iz 1995. broji 1.649.131 stanovnika, podaci za 2011. govore da je u Sjevernoj Irskoj živjelo 1.814.318 stanovnika, a u 2020. godini je evidentirano 1.895.510 žitelja (slika 2). Kako je najnoviji popis stanovništva obavljen tijekom travnja 2021. godine, statistički podaci još nisu dostupni. Broj stanovnika između polovice 2019. i polovice 2020. se povećao za 1.800 ljudi ili 0,1 %. Tijekom posljednjeg desetljeća, od sredine 2010. do sredine 2020. godine, stanovništvo Sjeverne Irske se povećalo za ukupno 90.700 ljudi, s

prosječnim porastom na godišnjoj razini od 0,5 %. Od 2001. godine do 2020. porast stanovništva bilježi rast od 12,2 % (URL 5)

Slika 2. Broj stanovnika Sjeverne Irske u periodu od 1995. do 2020. (u milijunima)

Izvor: Northern Ireland Statistics and Research Agency

Gustoća naseljenosti je iznosila 126 st./km², odnosno 131 st./km² ako se promatra samo kopnena površina. Iskazuje li se gustoća naseljenosti kroz vremenski period od 2001. do 2020. godine, ona je iznosila 124,5 st./km² da bi danas bila 139,8 st./km². Područje koje bilježi najslabiju naseljenost je Femanagh & Omagh sa skromnih 41,2 st./km², dok je prostor između zaljeva Belfasta (Lough Belfast) i jezera Lough Neagh najgušće naseljeno područje sa 2.553,1 st./km² prema statističkim podacima iz 2020. Irci, Škoti i Englezi čine glavninu stanovništva od približno 95 % prema popisu iz 2011. Službeni jezik kojim govori 96,9 % stanovništva je engleski, a tek manji dio populacije govori irskim i škotskim jezikom. Dvije su dominantne vjeroispovijesti: protestantska (48,4 %) i katolička (45,1 %). U glavnom gradu, Belfastu, i području oko njega prema statističkim podacima iz 2020. godine živi 342.560 stanovnika. Od većih gradova treba spomenuti: Londonderry, Lisburn, Newtownabbey, Craigavon, Bangor, Ballymena, Newtownards, Carrickfergus, Newry, Coleraine i Antrim (URL 4).

4. Povijesni pregled zbivanja na irskom otoku

4. 1. Irska u ranom srednjem vijeku

Povijest irskog otoka, osobito Sjeverne Irske, značajno je obilježila višestoljetno ugnjetavanje britanskih vladara. Irska je bila važno središte kršćanstva sjeverozapadne Europe u ranom srednjem vijeku. Gaelski narod, nakon duge tradicije njegovanja politeizma, prelazi 795. godine na kršćanstvo. Za potrebe obrane od čestih norveških napada, duž istočne i jugozapadne obale nastaju obrambena obalna uporišta poznata kao "longphorts". Ona će se kasnije razviti u moderne gradove kao što su Dublin, Cork ili Limerick.

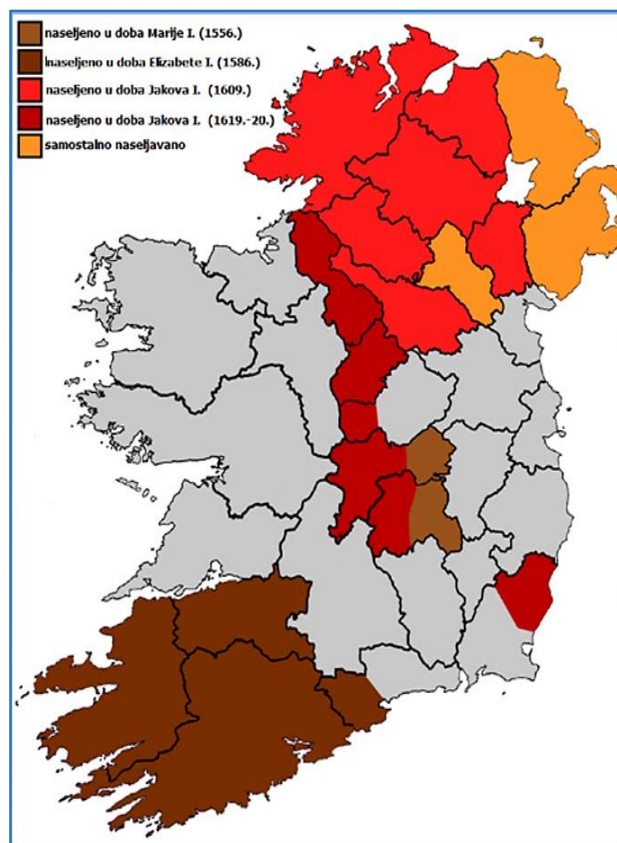
Slika 3. Povijesna karta Irske u doba Vikinga
1014. godine
Izvor: URL 5

Vikinzi su naseljavali irsko tlo do početka 11. stoljeća i prometnuli se u snažnu vojnu silu. S njima je domicilno keltsko stanovništvo sklapalo saveze kako bi osiguralo vlast i utjecaj na otoku (slika 3). Do 11. stoljeća srednjovjekovnu Irsku su karakterizirali okršaji između različitih irsko-nordijskih frakcija kako bi stekli nadzor nad malim kraljevstvima raspršenim po cijelome otoku. Nakon njihova povlačenja, preostali skandinavski doseljenici

preuzimaju irsko kulturno nasljeđe te se nastavljaju baviti trgovinom, pomorstvom i ribarenjem (URL 1).

4. 2. Početak sukoba s Velikom Britanijom

Godina 1171. označava prekretnicu u povijesti irskog otoka. Engleski kralj Henrik II. nameće se kao vladar, dodjeljuje si titulu „Lord of Ireland“ (Gospodar Irske) iako njegova vladavina nema značajniji političko-ekonomski utjecaj na domicilno stanovništvo. Do preokreta dolazi 1329. u doba engleskoga kralja Eduarda II. On je oduzimao posjede mnogim irskim plemićima te je uspostavio velike grofovije koje bi dodijelio normanskim plemićima (URL 1). Tijekom kasnoga srednjega vijeka počinje useljavanje stanovništva iz Škotske.

Slika 4. Plantažiranje Irske

Izvor: URL 6

Od polovice 14. stoljeća stvara se savez Iraca i Normana (tzv. Angloirci) uz istodobno jačanje njihove političke moći. Kraljeve ovlasti slabe na otoku i svedene su tek na okolicu Dublina (Pale). Njihova moć u Irskoj ponovno jača dolaskom vladara iz dinastije Tudor godine 1494. jer Henrik VII. ograničava rad irskoga parlamenta. Dolaskom na vlast Henrika VIII. (1541.) započinje ukidanje irske samouprave i nasilno uvođenje reformacije. Potom je

uslijedilo naseljavanje protestantskog stanovništva na posjede (slika 4) oduzete katolicima i Katoličkoj crkvi. Nasilnu reformaciju nastavili su i drugi pripadnici dinastije Tudor što je 1591. dovelo do pobune Iraca, a krvavi sukobi nastavljaju se i u 17. stoljeća. Nakon gušenja jednog od ustanaka (1649. - 1650.) Cromwell⁴ mijenja u cijelosti sastav stanovništva Sjeverne Irske. Započinje prisilno raseljavanje katoličkih zemljoposjednika, a njihove posjede naseljavaju protestanti. Englezi provode otuđivanje posjeda, upravljaju gospodarstvom, a katolicima otežavaju položaj isključivanjem iz javnih služba. Do kraja 18. stoljeća više od 90 % zemlje postalo je vlasništvom Engleza i Angloiraca. Takvo stanje potlačenosti neminovno je dovodilo do novih nemira i masovnoga iseljavanja. U drugoj polovici 18. stoljeća osnivaju se tajne organizacije radi ostvarivanja samostalnosti, odnosno neovisnosti. Američki rat za neovisnost i Francuska revolucija još više potiču borbu protiv britanske vlasti, stoga je 1791. osnovan savez Ujedinjeni Irci (United Irishmen) (URL 7).

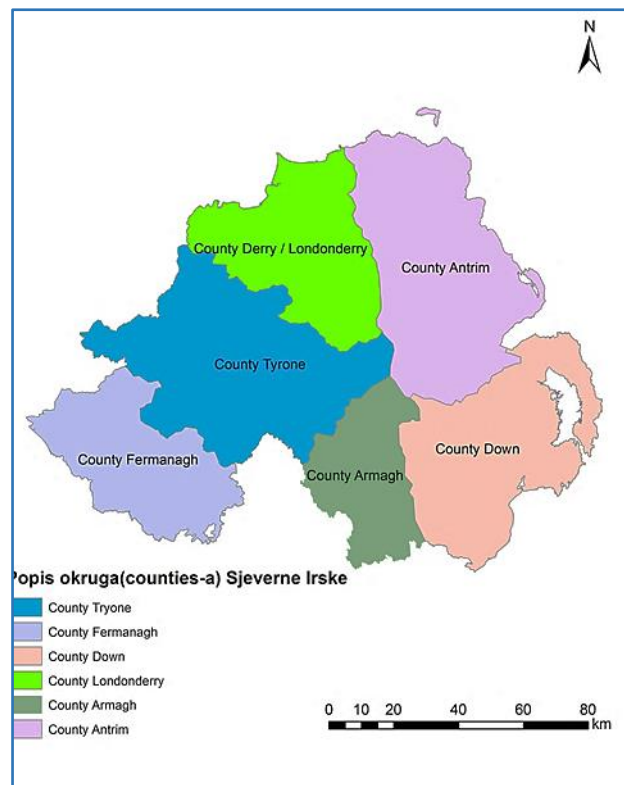
4. 3. Povijest od 19. stoljeća i Act of Union

Vladavina protestantske zajednice održavala se pomoću nasilja i oduzimanjem prava katolicima koji su s vremenom postali neprijatelji države. Krajem 18. stoljeća stanje podređenosti potiče želju katolika za svrgavanjem engleske vlasti i stvaranjem neovisne irske republike. Nakon Ustanaka republikanaca 1798, godine, Englezi su osvijestili da je njihovo djelovanje izravna prijetnja britanskoj upravi. Kao dugoročno rješenje predlažu stvaranje Unije Britanije i Irske. Izglasavanjem Zakona o ujedinjenju Britanskog Kraljevstva s Kraljevinom Irskom (Act of Union) u engleskom i irskom parlamentu 1800. godine nastalo je Ujedinjeno Kraljevstvo Britanije i Irske. Većina irskog naroda nikada nije prihvatila to ujedinjenje, smatrali su ga vjerskom represijom te iskazivanjem gospodarske i kulturne nadmoći Britanaca. Tijekom 19. stoljeća razdor između katoličkog i protestantskog pučanstva u Irskoj postaje sve primjetniji. U drugoj polovici 19. stoljeća među katolicima se razvija snažna težnja za stvaranjem irske samouprave (Home Rule). Takvu težnju protestanti smatraju prijetnjom njihovim interesima, stoga nastoje zadržati veze s Unijom. Takvi oprečni stavovi bili su temelj za osnivanje ekstremističkih i terorističkih organizacija na obje strane (Bilandžić, 2006).

⁴ Oliver Cromwell, (rođen 25. travnja 1599., Huntingdon, Huntingdonshire, Engleska—umro 3. rujna 1658., London), engleski vojnik i državnik, koji je predvodio parlamentarne snage u engleskim građanskim ratovima i bio lord zaštitnik Engleske, Škotske i Irske (1653.–58.) (Morrill, John S. and Ashley, Maurice. "Oliver Cromwell". Encyclopedia Britannica, 30 Aug. 2021.)

4. 4. Irski ustanak i stvaranje irske neovisne države

Irski ustanak odvijao se u vrijeme Prvog svjetskog rata započevši 24. travnja 1916. godine kada irski dobrovoljci, u okviru Irskog Republikanskog Bratstva, proglašavaju Republiku Irsku. Irski nacionalizam se početkom dvadesetog stoljeća razvija ponajprije kao kulturni pokret s ciljem promicanja irskog jezika i povijesti. Britanci vrlo brzo guše ustanak, a ni stanovništvo ga nije podržavalo zbog velikog broja žrtava i razaranja Dublina. Premda je ustanak trajao vrlo kratko, svega šest dana, njegove će se posljedice osjećati još u nadolazećim godinama. Britanska je vlada nakon Uskršnjeg ustanka pojačanom represijom potaknula kod Iraca razvoj ekstremnog revolucionarnog nacionalizma. Takvo je raspoloženje bilo motivirano otvorenom mržnjom prema britanskoj vlasti i velikom željom za političkom samostalnošću (Vrbanić, 2018).

Slika 5. Prikaz Sjeverne Irske po okruzima

Izvor :URL 8

U siječnju 1919. godine započinje Anglo-irski rat. Istoga dana proglašen je i samostalni irski parlament, Dáil Éireann. Stvaranje Irskog samostalnog parlamenta je bio čin kojim se željelo suprotstaviti Ujedinjenom Kraljevstvu i njegovoj represivnoj politici. Na sjednici Parlamenta nije nazočilo puno zastupnika jer su mnogi pozatvarani nakon gušenja

Uskršnjeg ustanka. Irski parlament je donio: Ustav, Deklaraciju o nezavisnosti i Poruku slobodnim nacijama na kojima se temelji Republika Irska (slika 5). Prvim predsjednikom samoproglašene Republike Irske proglašen je Eamon de Valera. Za Ujedinjeno Kraljevstvo ova je pobuna bila identična onoj iz 1916. godine (Picard, 1991). Stoga se zabranjuje rad irskom Dáilu, cenzuriraju se svi tekstovi koji nisu djela unionističke ideologije i još žešće se primjenjuje brutalnost u gušenju pobune, tj. samoproglašene Republike Irske. Irska Republikanska Armija (IRA), vojska samoproglašene republike, je koristila metode gerilskog ratovanja u nastojanju da pobijedi, odnosno ostvari samostalnost i neovisnost Republike Irske na cijelom irskom otoku. IRA je najčešće napadala policiju iz zasjeda, no u sjevernom dijelu Irske sukobljavala se i s raznim protestantskim paravojnim formacijama (URL 9).

Kao odgovor na gerilsko djelovanje IRA-e, britanska je vlada uz regularnu britansku vojsku na otok slala i veterane Prvog svjetskog rata, poznate po teroru i paležu. Ujedinjeno Kraljevstvo, stoga 1920. donosi Zakon o irskoj samoupravi koji je bio predlagan još 1914. godine. Nacionalisti su iskazali nezadovoljstvo tim prijedlogom jer je podjela teritorija podrazumijevala da većinsko protestantsko stanovništvo bude dijelom Ujedinjenog Kraljevstva (Vrbanić, 2018).

4. 5. Anglo-irski sporazum i posljedice

Ekonomske i političke posljedice Prvog svjetskog rata te nasilno gušenje Uskršnjeg ustanka 1916. godine snažno je djelovalo na mnoge Irce, pa su mnogi počeli simpatizirati rubnu stranku Sinn Féin. Pod okriljem Sinn Féina IRA je svoja gerilska djelovanja usmjerila na uništavanje policijskih uprava i vojnih postrojba na što je London reagirao slanjem britanskih paravojnih formacija (Dorney, 2012).

Parlament u Londonu donosi 1920. Zakon o vladi Irske kojim bi Belfast bio nadležan nad šest sjeveroistočnih okruga, a Dublin nad preostalima. To je bilo prihvatljivo za unioniste iz Ulstera koji su provodili Zakon, ali ne i za irske nacionaliste koji su uvelike podržavali kampanju IRA-e. Pod međunarodnim pritiskom 5. srpnja 1921. započinju pregovori koji će oblikovati povijest Irske i IRA-e. Delegaciju Sinn Féina predvodili su Arthur Griffith i Michael Collins zahtijevajući stvaranje suverene, ujedinjene Irske Republike (Knirck, 2006).

Nacionalisti su nastavili borbu te pod međunarodnim pritiskom 5. srpnja 1921. započeli pregovore koji će oblikovati povijest Irske i IRA-e. Pregovori su rezultirali sporazumom čije su ključne točke bile:

- britanske snage će se bezuvjetno povući,
- Irska će dobiti status upravnog dominiona za 26 grofovija,
- kralj Georges se priznaje za poglavara države, u Irskoj će ga predstavljati guverner-general,
- članovi parlamenta Dáil Éireann prisegnut će vjernost Kruni,
- Irska Slobodna Država preuzima dio dugova Ujedinjenog Kraljevstva,
- Sporazum će biti pravno jači nad Ustavom Irske Slobodne Države, (Irrera, 2012).

Potpisivanje Sporazuma je prouzročilo podjelu nacionalista na njegove zagovornike i protivnike zbog čega izbija Irski građanski rat (1922. – 1923.) (Gantt, 2010). Tijekom građanskog rata nastaje Irska Slobodna Država. Proglašen je i Ustav novoosnovane države - Saorstát Éireann. Postojeće stanje imalo je za posljedicu oprečna stajališta. Michael Collins, vođa IRA-e, zastupao je stajalište da su pregovori i sporazum nužni, dok je Irska Slobodna Država tek prijelazna faza u procesu stvaranja buduće jedinstvene Irske. S druge strane, predsjednik Republike Irske, Eamon - de Valera (iz redova Sinn Féina), je zagovarao mišljenje da pregovori predstavljaju potpuni poraz, zato teži neovisnoj i ujedinjenoj Irskoj. Sporazum, koji su mnogi smatrali proturječnim, izazvao je politički raskol između njegovih pristaša i protivnika te građanski rat tijekom kojeg je ubijen Michael Collins (Short, 2007).

Zaključivanjem Anglo-irskog ugovora 1921. irski i britanski političari potpisali su i sporazum o nadolazećem osamostaljenju Irske. Njime je okončan Irski rat za neovisnost, ali i otvoren put oživotvorenju samostalne Slobodne Države Irske (Saorstát Éireann). Državu je činilo 26 od 32 grofovija na otoku. Preostalih šest županija, koje su bile iz Sjeverne Irske, isključene su iz sastava nove države (Glavaš, 2012). Zanimljivo je spomenuti da je jedan od predstavnika britanske delegacije bio i Winston Churchill koji je tada obnašao ulogu ministra kolonija. Premda se Churchill početkom sukoba, prezirući akcije IRA-e, snažno zalaže za agresivan odnos prema pobunjenicima, predlaže osnivanje posebnih jedinica, no 1920. mijenja stav te podržava postizanje primirja (Vrbanić, 2018). Ugovor je, mjesec dana nakon njegova donošenja, potvrdio i Parlament Dáil.

Usprkos činjenici da su potpisnici Anglo-irskog sporazuma bili pokojni još prije završetka građanskog rata, to nije utjecalo na njegovo oživotvorenje jer je veći dio naroda htio konačan i trajan mir koji je njime uspostavljen 7. prosinca 1922.

Na političkoj su sceni bile aktivne samo dvije stranke. U početku je djelovala stranka Cummann na nGaedheal, sastavljena od prijašnjih Sinn Féinovih članova naklonjenih Sporazumu koja do 1927. godine radi na obnovi države. Eamon de Valera, prvotno član Sinn Féina, osnovao je vlastitu stranku Fianna Fail koja 1932. godine preuzima političku vlast. Ova je stranka svojim pasivnim otporom, odnosno odbijanjem pristupa Parlamentu, izborila ukidanje zakletve britanskoj Kruni. Na izborima 1937. Fianna Fail pobjeđuje te predlaže novousvojeni Ustav što predstavlja stvaranje neovisne Irske (Cottrell, 2008).

Iako se čitavi irski otok proglašava nacionalnim teritorijem, a Ustavom je utvrđen povlaštenu položaj katoličke crkve jer natpolovičnu većinu stanovnika čine katolici, koji se sebe smatraju nacionalistima, stanovništvo novostvorene Sjeverne Irske bilo je nezadovoljno i podijeljeno. Unionisti, stanovnici protestantske vjeroispovijesti, nastojali su ostati u uniji s Velikom Britanijom bez podjele irskog otoka. Veliki broj katolika nije htio raditi u državnim institucijama Sjeverne Irske jer su državu smatrali nelegitimnom, a takvo je stajalište izazivalo otvoreno neprijateljstvo protestanata (Bilandžić, 2006).

Izolacija katolika u Sjevernoj Irskoj očitavala se ponajprije diskriminatornom politikom zapošljavanja i stambenog zbrinjavanja. Sve se to odvijalo pod patronatom vladajuće Ulsterske unionističke stranke, a ne kralja Ujedinjenog Kraljevstva i sjevernoirskog general-guvernera. Potvrđivanje Republike Irske 1948. godine legitimiralo je entitet Sjeverne Irske i ondašnjeg stanja (Matković, 2015).

Terence O'Neill, premijer Sjeverne Irske (1963. – 1969.) i jedan od najliberalnijih Unionista, tijekom svog mandata provodi politiku ravnopravnosti spram obiju sjevernoirskih političkih zajednica. Zalagao se za proširenje građanskih prava Katolika, a to je bilo suprotno stajalištima njegove stranke. Katolici su tražili ista prava kao i protestanti tijekom lokalnih izbora, reformu granica izbornih jedinica, ukidanje diskriminatorne politike na lokalnoj razini, transparentnu dodjelu stanova, itd.

Kako bi se osiguralo ostvarivanje traženih građanskih prava, 1967. godine osnovana je NICRA (Northern Irish Civil Rights Association) koja postaje ozbiljna prijetnja protestantskoj većini u Sjevernoj Irskoj. Njezin način djelovanja preslika je američkog Pokreta za građanska prava sa prepoznatljivim mirnim prosvjedima i organiziranim marševima (Dukovski, 2012). Nakon uspješnog Prvog marša u Dungannonu 1968. godine, organizira se i drugi u Londonderryju, no policija i specijalci ga prekomjernim snagama suzbijaju što izaziva

podijeljenost javnosti. Pod pritiskom javnosti O'Neill pokušava smiriti novonastalu situaciju, no gnjevni unionisti postaju još radikalniji (URL 10).

4. 6. Razdoblje „Nevolja“

U siječnju 1969. održava se Treći marš koji označava početak razdoblja poznatog kao „Nevolje“ (the Troubles). Prosvjednike koji su se kretali iz Belfasta prema Londonderryu, napali su lojalisti sa sjevernoirskim snagama sigurnosti. Ovi su događaji doprinijeli da, već pomalo zaboravljena, IRA dobije ponovno na značenju (Bilandžić, 2004).

Iste 1969. godine nastaju dvije frakcije unutar IRA-e: Službena IRA, zagovornica nenasilnih metoda, i Privremena IRA koja zagovara politiku nasilja. Usporedno s razvojem svijesti o građanskim pravima nastaju i lojalističke terorističke organizacije. One koriste metode nasilja, ne samo unutar granica Sjeverne Irske, već i u Republici Irskoj. Kako je katolička manjina u Sjevernoj Irskoj bila često izložena nasilju, pala je pod nacionalistički utjecaj i time podupirala rad IRA-e (Rekawek, 2011).

Britanska se vlada uključila u „rješavanje“ problema slanjem vojske da bi smirila stanje, uhitila krivce i osigurala mir. Njen dolazak postaje ključni čimbenik iniciranja nasilne reakcije. U takvim izvanrednim okolnostima malo je ljudi bilo voljno dijalogom mirno rješavati probleme, većina je podržavala nasilje. U novonastaloj situaciji PIRA kreće u „legitimnu“ borbu opravdavajući nasilje i ubijanje. Primarni je cilj bio osiguravanje oružja i ljudstva za borbu. Njene su aktivnosti obuhvaćale obranu stanovništva katoličke vjeroispovijesti u Sjevernoj Irskoj te napade na britanske ciljeve kao odmazdu zbog prethodnih udara na katoličku zajednicu (URL 11). Upravo zato PIRA nije bila obična već opasna paravojna, teroristička organizacija koja je na kraju slomila političku autonomiju Sjeverne Irske. Porast broja članova PIRA-e sa 600 na 3.000 zahtijevao je restrukturiranje i osnivanje dvaju zapovjedništva; sjevernog sa sjedištem u Belfastu i južnog u Dublinu (Dukovski, 2012). Kao odgovor na PIRA-ine oružane akcije, u ožujku 1972. godine, Parlament Ujedinjenog Kraljevstva suspendirao je Parlament Sjeverne Irske i uveo izravnu upravu iz Londona. Ovakvom reakcijom, odnosno uspostavljanjem centralizacije, vlast iz Londona je pokušavala staviti „stvari pod kontrolu“.

Ratno djelovanje sjevernoirskog zapovjedništva PIRA-e podržavala je i politika čemu svjedoči skupština Sinn Féina 1981. na kojoj je prihvaćeno zagovaranje nasilne borbe.

„Krvava nedjelja“ smatra se jednom od poznatijih tragedija razdoblja „Nevolja“ koju su prouzročili pripadnici PIRA-e uz aktivno sudjelovanje britanskih i lojalističkih snaga. Dugotrajni „rat“ započet 1969. godine te eskalacija sukoba rezultirali su većim uključenjem obje strane 90-ih godina u mirovne pregovore (Craig, 1991).

Zahvaljujući posredovanju predsjednika Reagana, dolazi do potpisivanja novog Anglo-irskog sporazuma 1985. godine s premijerkom Velike Britanije Margaret Thatcher. Njime se uspostavlja Anglo-irska međudržavna konferencija sastavljena od predstavnika vlada Velike Britanije i Republike Irske. Međudržavna je konferencija imala savjetodavnu ulogu, a bavila se političkim, zakonskim i sigurnosnim pitanjima u Sjevernoj Irskoj te promocijom njene prekogranične suradnje. Nije mogla nametati ili mijenjati zakone, no mogla ih je predlagati sve dok ne zadiru u nadležnosti lokalnih vlasti Sjeverne Irske. Ovim potezom nije se zaustavilo političko nasilje, nisu pomirene duboko podijeljene zajednice, no postavljeni su temelji dobre suradnje vlada dviju zemalja (Vanjek i dr., 2010).

Mirovne napore snažno je podržavala i međunarodna zajednica. Europska komisija je 1995., uz postojeće programe prekogranične suradnje, pokrenula nove programe financijske potpore mirovnim procesima (URL 12). U pregovore se aktivno uključuje i tadašnji američki predsjednik Bill Clinton govoreći da se ključ uspjeha pregovaranja nalazi u traženju srednjeg puta, podržavanju umjerenih političkih opcija na obje strane i snažnoj javnoj kampanji protiv radikalizma i nasilja.

Prekid vatre nastupa 1997. godine te se održavaju uspješni mirovni pregovori koji su na Veliki petak 10. travnja 1998. godine rezultirali donošenjem Sporazuma iz Belfasta, poznatijem kao Sporazum na Veliki petak. Sporazum se sastoji od dvaju ugovora, od kojih se prvi odnosi na unutarnju političku situaciju u Sjevernoj Irskoj, a drugim se reguliraju odnosi između svih triju entiteta - Ujedinjenog Kraljevstva, Sjeverne Irske i Republike Irske. Sjeverna Irska je time povratila političku samoupravu koja joj je bila oduzeta 1972. Najvažniji dio sporazuma odnosi se na obvezu Republike Irske da revidira svoj Ustav i time odustane od teritorijalnih pretenzija koje su se ranije Ustavom navodile. Odluku o novom sporazumu građani Sjeverne Irske i Republike Irske prihvatili su dvotrećinskom većinom čime su konačno ostvarili dugo očekivani mir (Bilandžić, 2004).

4. 7. Sporazum na Veliki petak

Nakon mukotrpnih i dugotrajnih pregovora 1998. postignut je sporazum koji je potpisan u Belfastu, pa se zove i Sporazumom iz Belfasta. Osnovne značajke Sporazuma kojeg su potpisali Tony Blair (britanski premijer) i Bertie Ahern (čelni čovjek republikanske stranke Fianna Fáil) odnose se na:

- promjenu ustavnog statusa Sjeverne Irske koja se može odrediti samo ukoliko to želi većina građana mirnim putem i demokratskim sredstvima,
- Sporazum osigurava uspostavu Parlamenta Sjeverne Irske s odgovarajućim nadležnostima u kojem se konsenzusom obiju zajednica donose važne odluke,
- da bi se izbjegla uspostava snažne oporbe, izvršnu vlast obnaša koalicija,
- tijekom dvogodišnjeg razdoblja trebalo bi biti izvršeno razoružavanje paravojnih formacija,
- Sporazum bi trebao osigurati provedbu jednakosti, vladavinu prava te suzbijanje etničke diskriminacije,
- Sjevernoiriska komisija za ljudska prava trebala bi zakonima osigurati provedbu jednakosti u javnom sektoru,
- Republika Irska odriče se pretenzija na sjeverni dio otoka (Vanjek i dr, 2010).

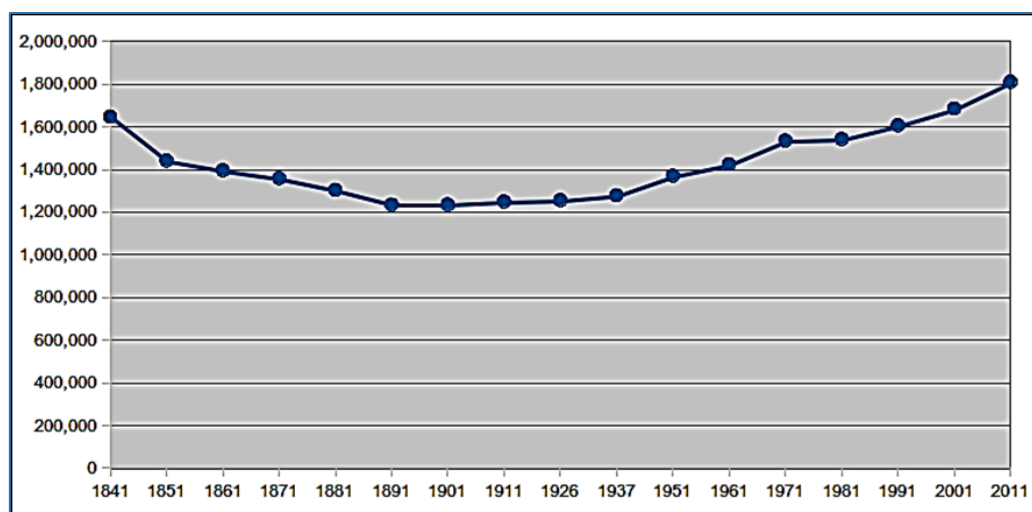
Uspostavljaju se i nova međudržavna tijela:

- Britansko-irska međuvladina konferencija,
- Britansko-irsko vijeće sastavljeno od predstavnika vlada Ujedinjenog Kraljevstva, Irske, Sjeverne Irske, Škotske, Walesa,
- uspostavljaju se Sjever-jug ministarsko vijeće i Sjever-jug izvršna tijela kako bi se koordinirala prekogranična suradnja te politike i programi različitih područja,
- Velika Britanija se obvezuje na povlačenje vojnih snaga iz Sjeverne Irske s ciljem konačne obustave paravojnog djelovanja,
- Sporazumom se prepoznaje pravo građana Sjeverne Irske da se identificiraju kao Irci i/ili Britanci te da imaju irsko i/ili britansko državljanstvo uz prihvaćanje obiju zemalja (URL 13).

5. Demografija Sjeverne Irske

5. 1. Demografska kretanja u Sjevernoj Irskoj

Sjeverna Irska je najmanja od četiriju sastavnica Ujedinjenog Kraljevstva površinom i brojem stanovnika. Obuhvaća 2,9 % ukupnog stanovništva i zauzima 5,7 % ukupne površine Ujedinjenog Kraljevstva te čini manji od dvaju političkih entiteta na irskom otoku. U Sjevernoj Irskoj živi 28,3 % ukupnog otočnog stanovništva, a prostire se na 16,75 % površine otoka. Prema popisu Ujedinjenog Kraljevstva 2011. godine Sjeverna Irska ima 1,87 milijuna stanovnika što je povećanje od 125 tisuća, odnosno 7,5 % u razdoblju od deset godina nakon zadnjeg popisa. Isti popis navodi da je gustoća naseljenosti iznosila je 133 st./km² što je dvostruko manje od gustoće u Ujedinjenom Kraljevstvu u cjelini, no dva puta više u odnosu na Republiku Irsku. Po broju stanovnika dominira gradsko područje Belfasta u kojemu je nastanjeno više od trećine stanovnika Sjeverne Irske (URL 14).

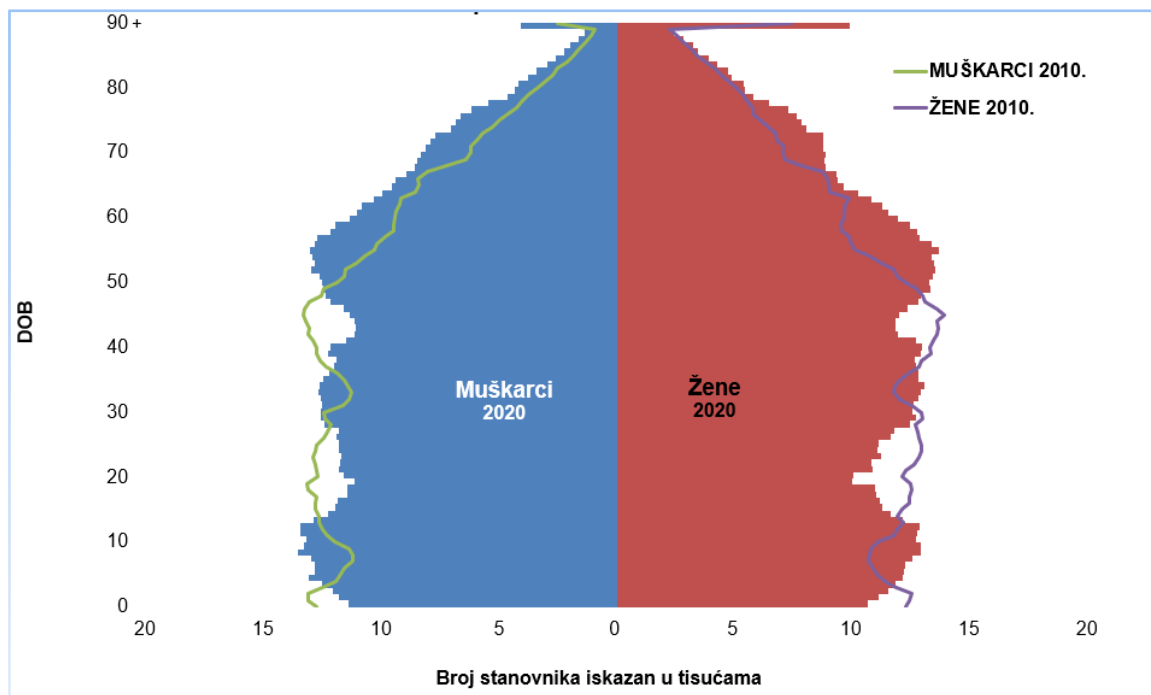

Slika 6. Demografska kretanja na prostoru Sjeverne Irske za razdoblje 1841. - 2011.

Izvor: URL 15

Neposredno prije Velike gladi 1841. godine je u Sjevernoj Irskoj živjelo 1,65 milijuna stanovnika, a nakon toga broj stanovnika opada dosegnuvši najnižu točku 1891. te iznosi 1,24 milijuna (slika 6). Stanovništvo se zbog kontinuirane migracije idućih šezdeset godina smanjivalo sve do 1951. godine kada dolazi do skromnog porasta na 1,37 milijuna. Popis stanovništva iz 1991. bilježi 1,57 milijuna stanovnika, a popis iz 2001. evidentira 1,68 milijuna, što predstavlja veći broj žitelja no što ih je bilo prije razdoblja Velike gladi. Godine 2017. broj stanovnika se penje na 1,87 milijuna, a predviđanja govore da će doseći 1,92

milijuna do 2024. godine. Smatra se kako će do 2040. godine prostor Sjeverne Irske naseljavati oko 2 milijuna stanovnika (URL 16).

Slika 7. Dobno-spolna struktura stanovništva Sjeverne Irske za period od 2010. do 2020.
Izvor: URL 5

Između popisa 2001. i 2011. matično stanovništvo Sjeverne Irske povećalo se za 7,5 % odnosno 125.600 na 1,811 milijuna. Od toga 51 % su bile žene, a 49 % muškarci. Prosječna starost stanovnika Sjeverne Irske povećala se s 34 godine na 37 godina između popisa 2001. i 2011. godine. U istom razdoblju, udio populacije koju predstavljaju djeca mlađa od 16 godina pala je sa 24 % na 21 %, dok je udio ljudi u dobi od 65 i više godina porastao s 13 % na 15 % (URL 5).

Od sredine 2010. do sredine 2020. godine, stanovništvo Sjeverne Irske se povećalo za ukupno 90.700 ljudi, s prosječnim porastom na godišnjoj razini od 0,5 %. Za razdoblje od 2001. godine do 2020. broj stanovnika bilježi rast od 12,2 % ili 212.500. U idućim desetljećima pretpostavlja se nastavak rasta broja stanovnika i zbog pozitivnog prirodnog prirasta. Najnovije projekcije objavljene 2017. sugeriraju da će stanovništvo od 85 godina i više doseći broj od 48 tisuća stanovnika godine 2026. odnosno 73 tisuće do 2036. godine. Pokazatelj starenja stanovništva Sjeverne Irske vidljiv je u odnosu između broja rođenih i starijih od 85 godina (slika 7). Sredinom 1999. procijenjeni broj ljudi u dobi od 85 godina i

naviše bio je sličan broju rođenih u toj godini, a do sredine 2033. predviđa da će biti gotovo tri puta više stanovništva starosti od 85 godina i naviše od broja novorođenih (URL 15). Pretpostavlja se da će prosječna dob stanovništva, koja je 2017. iznosila 38,5 godina, doseći 40,9 godina 2027. i 42,1 godinu do 2032. godine (tablica 1).

Stanovništvo Sjeverne Irske prema demografskim pokazateljima stari. Promjena dobne strukture uvelike je posljedica prirodnog prirasta, ali i migracija iz zemalja pristupnica Europske unije. U razdoblju od 2006. do 2007. doprinos migracija je bio veći od prirodnog prirasta. Od sredine 2008. godine nadalje prirodni prirast potvrđen je dominantnim čimbenikom u porastu stanovništva .

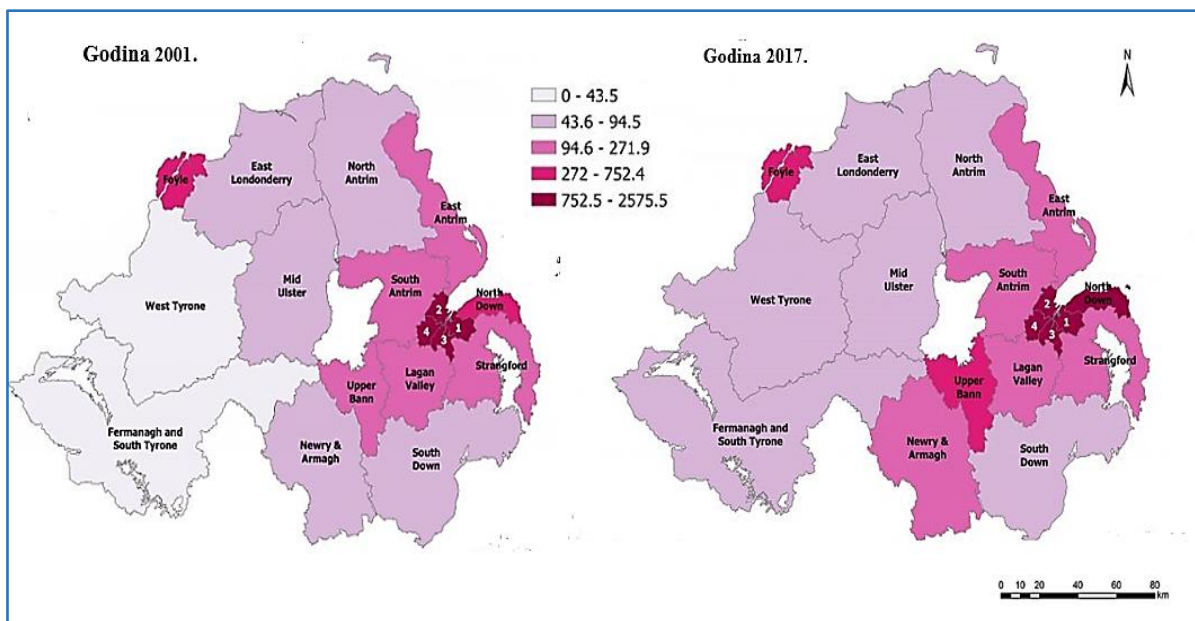
Tablica 1. Broj stanovnika Sjeverne Irske u odnosu na Ujedinjeno Kraljevstvo za odabrane godine

Godina	Broj stanovnika izražen u milijunima				
	Ujedinjeno Kraljevstvo	Engleska	Wales	Škotska	Sjeverna Irska
2007	61,3	51,4	3,0	5,2	1,8
2017	66,0	55,6	3,1	5,4	1,9
2025 (procjena)	68,9	58,2	3,2	5,6	1,9
% promjena 2007.-2017.	7,7	8,8	4,0	4,9	6,2
Prosječna starost					
2017	40,1	39,8	42,5	42,0	38,5
2025 (procjena)	40,2	41,0	42,9	42,6	40,4
Stopa fertiliteta					
2017	1,82	1,83	1,78	1,62	1,97
2025 (procjena)	1,80	1,81	1,81	1,56	1,94
Broj umrlih na tisuću stanovnika					
1984	11,4	11,3	12,0	12,1	10,1
2017	9,2	9,0	10,6	10,7	8,6

Izvor: URL 17

5.2. Gustoća naseljenosti

Godine 2001. broj stanovnika Sjeverne Irske iznosio je 1,69 milijuna. Do 2017. on je narastao na 1,87 milijuna što je povećanje od 182 tisuće osoba (10,8 %). U posljednjih šesnaest godina porast broja žitelja se odražava i na gustoću naseljenosti unutar parlamentarnih izbornih jedinica (slika 8).

Slika 8. Gustoća naseljenosti Sjeverne Irske prema izbornim jedinicama 2001. i 2017.
Izvor: URL 17

Najveća postotna promjena gustoće naseljenosti dogodila se u izbornim jedinicama Upper Bann (22 %), Mid Ulster (20 %), Fermanagh & South Tyrone (18 %), Lagan Valley (18 %), Newry i Armagh (17 %) i South Down (17 %). Ove izborne jedinice, koje se pretežno nalaze na zapadu i jugu Sjeverne Irske, doživjele su značajne razine međunarodne migracije posljednjih godina, posebice iz srednje i istočne Europe. Nasuprot tome, izborne jedinice Foyle (3,8 %), Belfast West (-0,1 %) i Belfast North (-0,3 %) imale su ili skroman porast ili mali pad gustoće stanovništva od 2001. godine (URL 18).

U usporedbi s drugim britanskim zemljama Sjeverna Irska ima:

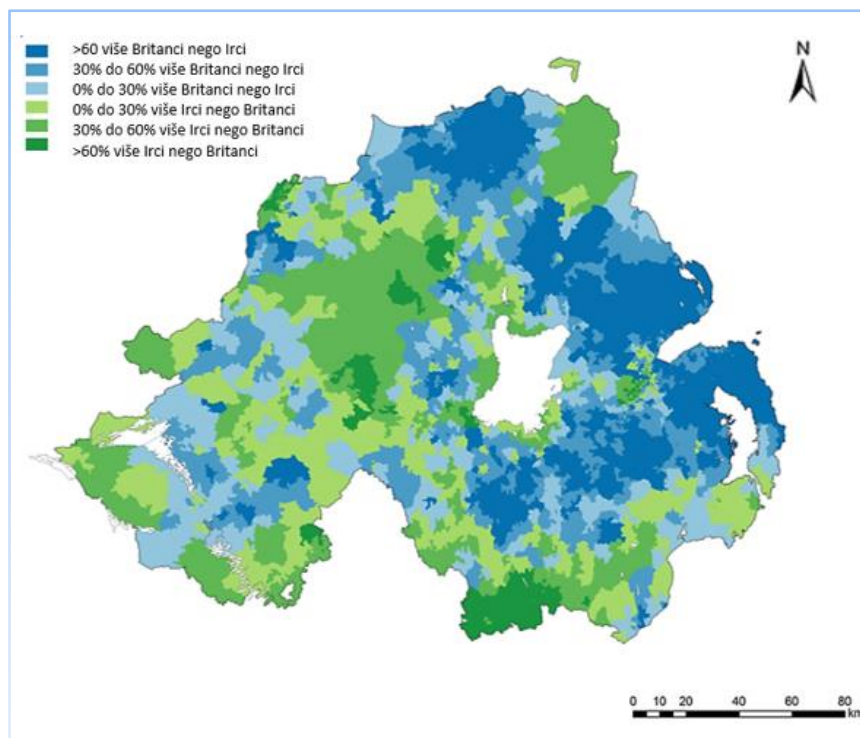
- drugi najbrže rastući broj stanovnika u Velikoj Britaniji između 2007. i 2017. (rast od 6,2 %),
- najmlađe stanovništvo u Velikoj Britaniji (prosječna starost 38,5 godina u 2017.),
- najveću stopu fertiliteta u Velikoj Britaniji (1,97 rođenih po ženi u 2017.),
- najnižu stopu smrtnosti (8,6 % na tisuću stanovnika prema podacima iz 2017.) u Velikoj Britaniji (URL 18).

6. Geopolitičke značajke Sjeverne Irske

6. 1. Nacionalni identitet

U Sjevernoj Irskoj značajan problem predstavlja privrženost izvjesnoj interesnoj skupini, odnosno uvažavanje postojanja drugih društvenih zajednica. Pitanje identiteta odražava obrasce shvaćanja, poimanja etničkih i drugih grupa da bi se protumačilo njihovo djelovanje. Kako bi se odredio identitet, primjenjuju se mnogobrojni kriteriji (Korunić, 2008). Etnički identitet karakteriziraju specifična obilježja određene grupacije ili populacije, a samim time i osjećaj njezinoj pripadnosti. (URL 19). Etničke zajednice čine ljudi kojima je zajednička kultura, religija, povijest, jezik, podrijetlo.

U Ujedinjenom Kraljevstvu etničke, klasne i religijske linije uglavnom su određene dominantnim britanskim identitetom koji obuhvaća široku varijaciju rasnog i nacionalnog podrijetla: židovsko, jamajčansko, škotsko, bangladeško, indijsko, pakistansko, kinesko i dr. Sve ove skupine i druge etničke manjine koje žive u Britaniji koegzistiraju s britanskim nacionalnim identitetom (URL 19).

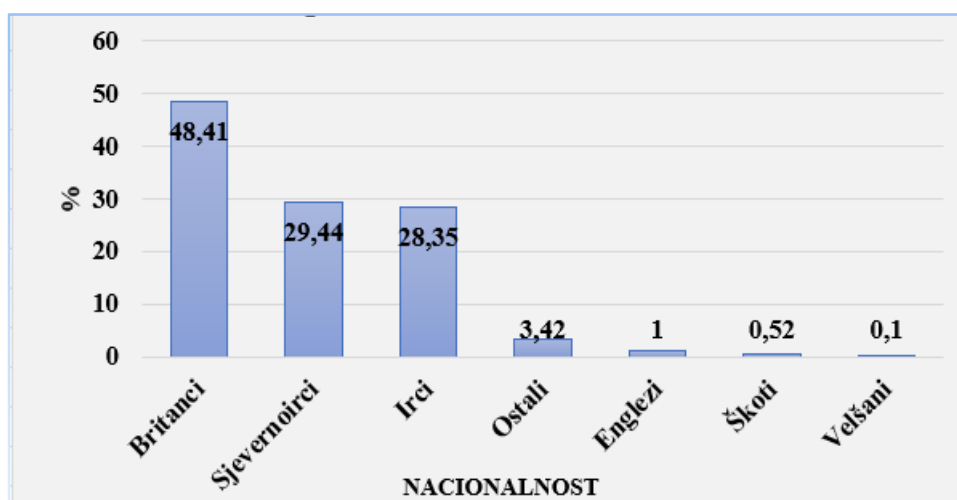
Slika 9. Prostorni prikaz postotnog udjela etničkih skupina na teritoriju Sjeverne Irske 2011.

Izvor: URL 19

U Sjevernoj Irskoj pitanje nacionalnog identiteta vrlo je složeno. Mnogi žitelji Sjeverne Irske poistovjećuju se s britanskim nacionalnim identitetom (slika 9). Engleze, Škote i Velšane promatraju kao pripadnike njihove zajedničke nacije dok osobe iz Republike Irske smatraju strancima. S druge strane pak, jedan dio stanovništva Sjeverne Irske smatra stanovnike Republike Irske pripadnicima zajedničke irske nacije, a Engleze, Škote i Velšane vide kao strance. Postoji i treći, sjevernoirski, identitet čiji nositelji ne smatraju sebe ni Britancima ni Ircima (Moxon-Browne, 1991).

6. 2. Nacionalni identitet i religija

Kao i kod većine etničkih skupina, u Sjevernoj Irskoj se unatoč protestantskoj većini ističe snažna sklonost prema endogamiji. Podvojenost između britanskog i irskog nacionalnog identiteta u Sjevernoj Irskoj bila bi ublažena da ne postoji visoka stopa sklapanja brakova unutar iste zajednice. U svakom društvu unutar kojeg su granice među zajednicama jasno definirane, endogamija je jedan od bitnijih čimbenika održavanja tih granica. U Sjevernoj Irskoj ona je refleksija i posljedica snažnog zajedničkog identiteta. Smatralo se da su obrazovna segregacija i visoke stope endogamije važnije od stranačkih političkih opredjeljenja, stambene segregacije i ekonomskog statusa, a u ruralnim područjima ona je najmoćniji čimbenik održavanja podjele između dviju zajednica (Whyte, 1990).

Slika 10. Udio stanovnika Sjeverne Irske prema nacionalnosti 2011. godine
Izvor: URL 19

Uzimajući u obzir jasno zacrtane granice između dviju zajednica u Sjevernoj Irskoj, moguće je pretpostaviti da su nacionalni identitet i religija gotovo sinonimi jer se katolički i nacionalistički, odnosno protestantski i unionistički, često upotrebljavaju kao istoznačnice.

U Sjevernoj Irskoj ističu se dva različita identiteta. Lepeza različitih političkih, religijskih i kulturnih tradicija Sjeverne Irske poistovjećuje se s protestantskim/unionističkim te katoličkim/nacionalističkim blokovima. Na taj se način u Sjevernoj Irskoj snažno produbljuju različitosti što je čini duboko podijeljenom državom, to jest duboko podijeljenim društvom unutar kojeg se protestanti i katolici svrstavaju u odvojene političke i društvene sfere (URL 19).

Nacionalna identifikacija stanovnika Sjeverne Irske je složena. Prema najznačajnijim elementima koji tvore nacionalni identitet, a to su religija (protestantizam i katoličanstvo) i etnička pripadnost, oni sebe nazivaju Britancima, Ircima ili Sjevernoircima. Prema popisu iz 2011. godine 48,41 % žitelja izjasnilo se Britancima, 28,35 % Ircima, sebe kao Sjevernoirce vidi 29,44 % stanovnika, dok na ostale otpada nešto više od 5 % (slika 10).

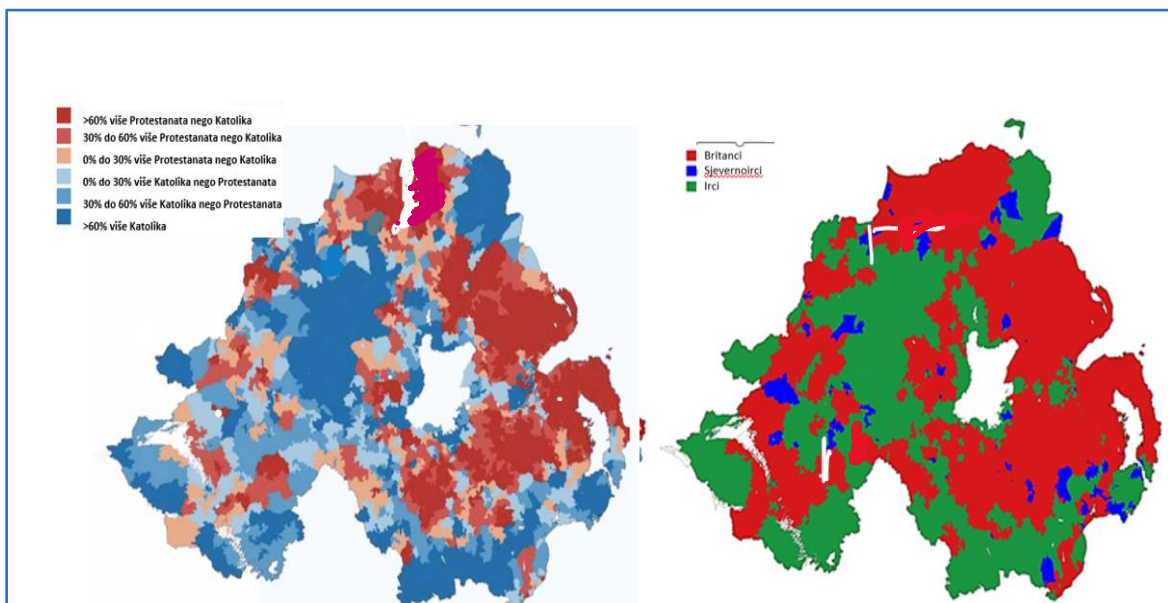
Iako postoji snažna povezanost između religije i nacionalnog identiteta katolika koji se nastoje identificirati kao Irci odnosno protestanata koji se smatraju Britancima, to nije apsolutni odnos, a korelacija je daleko slabija među pripadnicima katoličke zajednice nego protestantske. Kod određivanja identiteta, geografija također igra važnu ulogu. Katolici koji žive u izrazito protestantskim dijelovima Sjeverne Irske češće će sebe nazivati Britancima, a rjeđe će se poistovjetiti s Ircima, nego katolici iz pretežno katoličkih područja Sjeverne Irske. Situacija je obrnuta u slučaju protestanata, no u manjoj mjeri. Prema podacima popisa stanovništva iz 2011. tek je u četiri okruga (istočna obala), više se katolika izjasnilo Britancima nego što se smatralo Ircima (URL 20).

Tablica 2. Nacionalna identifikacija stanovnika Sjeverne Irske prema vjeroispovijesti 1989. - 2012. (%)

Godina	PROTESTANTI			KATOLICI		
	Britanci	Irci	Sjevernoirci	Britanci	Irci	Sjevernoirci
1989	66	4	16	10	60	25
1994	70	3	15	9	62	28
1998	67	3	18	8	65	24
2002	75	3	14	10	62	25
2005	63	6	24	8	60	20
2008	57	4	32	8	61	25
2010	60	3	29	7	58	26
2012	69	3	24	9	68	16

Izvor: URL 19

Vidljivo je kako se veći dio protestantskog stanovništva Sjeverne Irske izjednačava s britanskim identitetom, 25 % sa sjevernoirskim dok je izjednačavanje s irskim zanemarivo (tablica 2). Katolici se pak u velikoj mjeri poistovjećuju s irskim identitetom (preko 60 %), a najmanje britanskim identitetom (manje od 10 %). Korijeni nacionalne identifikacije koja se oslanja na religiju potječu iz 17. stoljeća kada se provodila politika naseljavanja tj. plantažiranja.

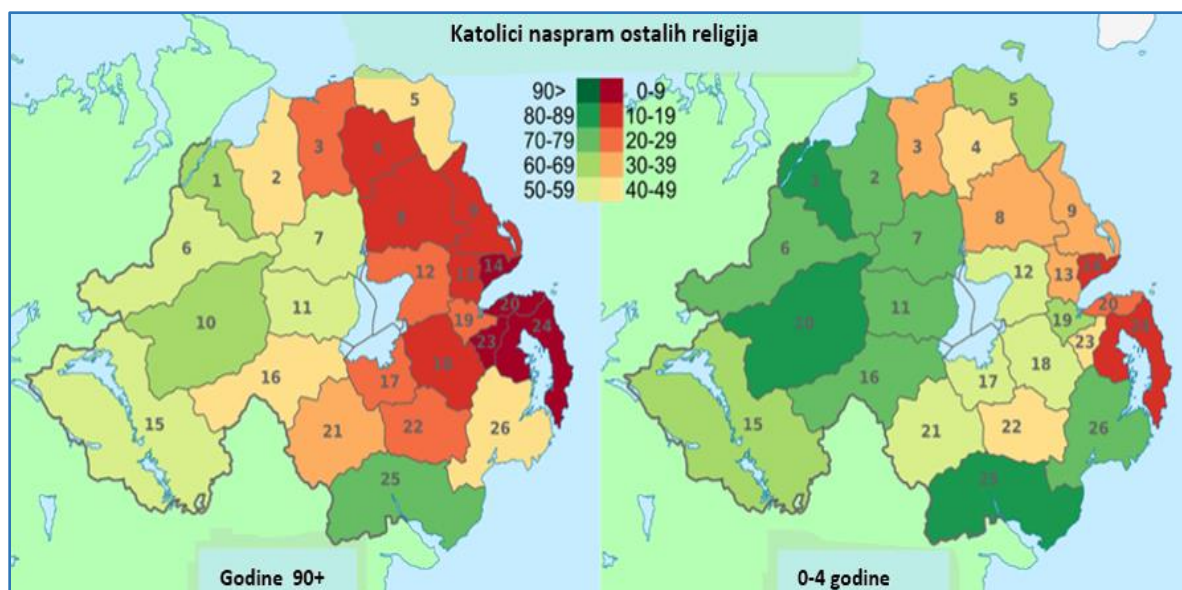

Slika 11. Prostorna raspodjela stanovništva prema nacionalnosti i vjeroispovijesti 2011. iskazana u postocima

Izvor: URL 21

Prema prostornoj raspodjeli nacionalnih identiteta u Sjevernoj Irskoj 2011. godine (slika 11) moguće je zamijetiti da je udio građana koji sebe smatraju više Britancima nego Ircima veći na sjeveru i sjeveroistoku otoka, dok je najveće učešće žitelja koji se poistovjećuju s Ircima nalazi uz granicu s Republikom Irskom.

Statistički pokazatelji iz 2011. prema kriteriju vjerske pripadnosti govore o značajnijem porastu stanovnika koji sebe identificiraju kao katolike u odnosu na protestante. Broj osoba koje su se deklarirale kao katolici neznatno se povećao s 40 % na 41 % stanovnika, a broj onih koji su se izjašnjavali kao protestanti pao je s 46 % na 42 % u samo deset godina, odnosno u razdoblju od 2000. do 2011. (slika 12).

Slika 12. Prostorna raspodjela stanovništva Sjeverne Irske prema starosti i vjeroispovijesti 2011.

Izvor: URL 22

Budućnost Sjeverne Irske u kontekstu religijskog identiteta moguće je promatrati i kroz dobnu strukturu (tablici 3). U dobnoj skupini osoba mlađih od 40 godina značajnu većinu čine katolici (40,4 %), primjetan je porast onih koji se izjašnjavaju kao ateisti (17,7 %). Znakovito je da u dobnoj skupini maloljetnika ima više katolika (44,8 %) spram protestanata (37,6 %).

Tablica 3. Udio stanovništva Sjeverne Irske prema dobi i vjerskoj pripadnosti 2011. godine

Dob	Katolici	Protestanti	Ostale vjere	Ateisti i dr.
0 – 4	44.3	31.7	0.9	23.2
5 – 9	45.5	36.1	0.7	17.7
10 – 14	45.9	37.9	0.6	15.6
15 – 19	44.8	37.6	0.6	17.0
20 – 24	43.4	35.2	0.7	20.7
25 – 29	44.8	33.1	1.1	21.0
30 – 34	44.0	34.3	1.4	20.3
35 – 39	41.5	37.8	1.2	19.5
40 – 44	40.4	41.1	0.9	17.7
45 – 49	40.0	42.8	0.8	16.3
50 – 54	39.2	44.9	0.7	15.1
55 – 59	38.1	46.5	0.8	14.6
60 – 64	35.8	50.0	0.7	13.4
65 – 69	33.7	54.4	0.7	11.2
70 – 74	32.9	56.4	0.7	10.1
75 – 79	32.0	58.1	0.6	9.3
80 – 84	30.0	60.0	0.6	9.3
85 – 89	28.1	61.8	0.5	9.6
90+	25.8	64.0	0.5	9.6

Izvor: URL 22

Porast katoličke populacije može biti ishodište težnje za ujedinjenjem sa Republikom Irskom, no takve aspiracije se mogu ostvariti samo mirnim putem, jednoglasnom odlukom stanovnika Sjeverne Irske i Republike Irske.

6. 3. Nacionalni identitet i društvena klasa

Određenje sjevernoirskog stanovništva, prema kriteriju klasne strukture, slično je kao u ostatku Ujedinjenog Kraljevstva. Društveno-ekonomska neravnoteža je u korist protestantske zajednice kao i razmjerno niža stopa nezaposlenosti. Sukladno stavovima o identifikaciji u kontekstu klase, protestanti sebe vide kao srednji i gornji društveni sloj zbog višeg stupnja naobrazbe u odnosu na katolike (Rose, 1971). Prema anketama o društvenim stavovima iz 1989. godine 47 % katoličkih ispitanika priklonilo se radničkoj klasi u usporedbi s 33 % protestanata. Istraživanja o nezaposlenosti govore da je svaki šesti katolik, odnosno svaki deseti protestant, tada bio nezaposlen. Ove podaci ukazuju na smanjenje jaza između društveno-ekonomskih pozicija dviju zajednica.

Tablica 4. Udio stanovnika Sjeverne Irske prema društvenim stavovima (%)

prilično bliski sa	Sjeverno-Irci		Britanci (%)
	Protestanti (%)	Katolici (%)	
ljudima rođenim na istome području	57	63	49
ljudima iste društvene klase	68	65	59
ljudima iste vjeroispovijesti	67	70	36
ljudima iste rase	65	67	56
ljudima istih političkih uvjerenja	54	52	34
ljudima koji žive na istome području	55	66	46

Izvor: URL 20

Je li društvena klasa prepreka društvenim odnosima? Nema velike razlike između protestantskih i katoličkih stavova jer postoji osjećaj zajedništva, a religija ima relativno malu ulogu u njihovom svakodnevnom životu. Vjerske razlike postale su važne samo na području politike koja je najčešće tabu-tema. U razgovorima ljudi različitih vjeroispovijesti u Sjevernoj Irskoj ulažu se veliki naponi kako bi se izbjegle kontroverzne teme u mješovitom društvu (Harris, 1972). Na političke stavove mnogo manje utječe klasa negoli religija. Unutar dviju

vjerskih zajednica nema gotovo nikakve razlike u društveno-ekonomskom statusu koje bi objašnjavale ekstremne ili umjerene političke pozicije. Nasuprot tome, u drugoj polovici 20. stoljeća pripadnost društvenoj klasi je imao vrlo izražen, snažan utjecaj na nacionalni identitet, političko opredjeljenje i stav prema ustavnim rješenjima. Među katolicima je osjećaj poistovjećivanja s britanskim identitetom bio jače izražen među pripadnicima srednje klase nego onima iz radničkih redova (URL 20) .

Istraživanje društvenih stavova sugerira da su i religija i klasa važne u društvenim odnosima (tablica 4). U odgovoru na pitanje *Koliko biste rekli da se osjećate blisko s ljudima koji imaju isto vjersko porijeklo kao i vaše?*, te *s ljudima koji imaju isto društveno klasno porijeklo kao i vi?*, 65 % je izjavilo "blisko" ili „vrlo blisko“. I religija i klasa su u tom pogledu bili važniji od područja prebivališta, područja rođenja ili političkih uvjerenja (tablica 4).

6. 4. Nacionalni identitet i politička orijentacija

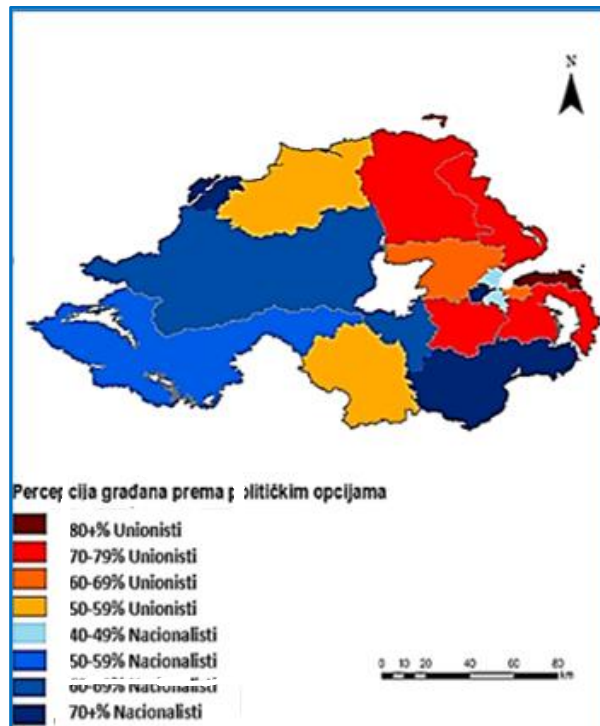
U Sjevernoj Irskoj identitet ima naglašenu ulogu u podržavanju određene političke orijentacije. Veliki broj protestanata glasa za pro-britanske (unionističke), a katolici za pro-irске (nacionalističke) stranke.

Prema studiji iz 1978. polarizacija nacionalnog identiteta odražava se i na stranačku pripadnost; 76 % pristaša nacionalističkih stranaka odabralo je irski identitet, a 71 % unionistički orijentiranih ispitanika odabralo je britanski identitet. Istraživanje predstavnika lokalnih vijeća 1984. ukazalo je na iste predvidljive podjele; vijećnici Socijaldemokratske i radničke stranke bili su naklonjeni irskom identitetu. Unionisti su i dalje nagnjani britanskom identitetu (Moxon-Browne, 1991). Nedavna istraživanja impliciraju da Sjeverna Irska više nema etničku, vjersku ili političku većinu. Nolan (2018.) tvrdi da je „Sjeverna Irska na prekretnici u kojoj će katolici biti brojniji od protestanata“, no ta je činjenica nevažna zbog žitelja koji se ne identificiraju ni s jednom od dviju dominantnih religija. Takvo stajalište nameće zaključak da do ujedinjenja Irske neće doći zbog katoličke većine, već zato što će nacionalisti uvjeravati druge i umjerene unioniste u prednosti nacionalizma.

7. Političke stranke Sjeverne Irske

U Sjevernoj Irskoj politika se oduvijek bavila ustavnim pitanjem, tj. *treba li Sjeverna Irska ostati u Ujedinjenom Kraljevstvu ili postati dio Republike Irske?*

Glavne stranke koje izražavaju unionističke težnje su Unionistička stranka iz Ulstera i Demokratska unionistička stranka, a nacionalistički obojane su Socijaldemokratska i laburistička stranka te Sinn Féin (slika 13).

Slika 13. Prostorna raspodjela stanovništva prema političkoj orijentaciji 2011.
Izvor: URL 23

7. 1. Unionističke stranke

Unionističke stranke zastupaju političku ideologiju koja zagovara suverenitet Ujedinjenog Kraljevstva nad Sjevernom Irskom. Unionizam u Irskoj predstavlja političku tradiciju koja iskazuje lojalnost Kruni i Ustavu Ujedinjenog Kraljevstva. U okviru mirovne nagodbe za Sjevernu Irsku (1998.) unionisti su prihvatili dijeljenje dužnosti s irskim nacionalistima u preusmjerenoj administraciji uz istovremeno oslanjanje na povezanost s Velikom Britanijom radi osiguranja svojih kulturnih i ekonomskih interesa .

7. 1. 1. Ulsterska unionistička stranka (UUP)

Ulsterska unionistička stranka (UUP) konzervativna je politička stranka u Sjevernoj Irskoj koja je dominirala regijom do 1972. kada se Sjeverna Irska stavlja pod izravnu kontrolu Londona. Na svim izborima stranka je uspjela prikupiti većinu protestantskih glasova što je uzrokovalo jačanje vjerskih napetosti. Većina vođa bila je iz Narančastog reda koji su moćne masonske udruge osnovale kako bi se suprotstavile ekspanziji katolicizma.

Zadobivši potporu u Ulsteru stranka je upravljala Sjevernom Irskom između 1921. i 1972. godine. Podržavala ju je većina unionističkog glasačkog tijela tijekom sukoba poznatog kao „Nevolje“. Od 2021. godine ona je po veličini četvrta politička stranka u Sjevernoj Irskoj.

UUP je odlučila 2016. ne prihvatiti mjesta u izvršnoj vlasti Sjeverne Irske, na koja je svojim izbornim rezultatom imala pravo, te formirati službenu opoziciju izvršnoj vlasti. Ovo je bilo prvi put da decentralizirana vlada u Sjevernoj Irskoj nije uključivala UUP (URL 24).

7. 1. 2. Demokratska unionistička stranka (DUP)

Demokratska unionistička stranka (DUP) je lojalistička politička stranka u Sjevernoj Irskoj osnovana 1971. za vrijeme „Nevolja“, a stranku je vodio Ian Paisley tijekom 37 godina. Trenutno je predvodi Jeffrey Donaldson i predstavlja najveću unionističku stranku u Skupštini Sjeverne Irske te petu po veličini stranku u Donjem domu Ujedinjenog Kraljevstva. Stranka vidi Sjevernu Irsku kao dio Ujedinjenog Kraljevstva i protivi se njenom ujedinjenju s Irskom. Stranka sebe opisuje kao desničarsku, konzervativnu koja se smatra braniteljem britanske i ulsterske protestantske kulture od irskog nacionalizma. Budući da je stranka poznata po euroskepticizmu, podržavala je Brexit (URL 25).

7. 2. Nacionalističke stranke

Pripadnost određenoj religiji nije ključno obilježje nacionalističkih stranaka, karakterizira ih bliskost s nacionalističkom ideologijom. Njihov je glavni moto stvaranje Ujedinjene Irske Republike, a strankama je osobito naklonjen mlađi uzrast (Evans i dr., 1997).

7. 2. 1. Socijaldemokratska i laburistička stranka (SDLP)

SDPL je nacionalistička stranka u Sjevernoj Irskoj koja trenutno ima 12 zastupničkih mjesta u Skupštini Sjeverne Irske i dva zastupnika u Skupštini Ujedinjenog Kraljevstva. Stranka zagovara ponovno ujedinjenje Irske i daljnju decentralizaciju, tj. prenošenje ovlasti dokle god Sjeverna Irska ostaje dijelom Ujedinjenog Kraljevstva. U vrijeme trajanja „Nevolja“ SDLP je bila najpopularnija irska nacionalistička stranka u Sjevernoj Irskoj. Nakon primirja 1994. gubi popularnost u korist Sinn Féina. Za razliku od unionističkih stranaka, SDLP se protivi Brexitu. Organizacija SDLP-a naglašava svoju predanost egalitarizmu te zahtijeva da 40 % njezinog Izvršnog odbora čine žene. Razvila je i program afirmativnih akcija kako bi osigurala da žene zauzimaju 50 % pozicija na svim ostalim razinama stranke (URL 26).

7. 2. 2. Sinn Féin

Sinn Fein je politička stranka koja djeluje na Irskom otoku od 1905. godine, a osnovana je kao pokret Republikanaca s ciljem stvaranja jedinstvene i samostalne Irske. Sinn Fein stoji iza pripreme i provedbe Uskršnjeg Ustanka 1916. Tijekom 80-tih godina 20. stoljeća stranka postaje politički glasnogovornik IRA-e te aktivno participira u kreiranju sjevernoirskog mirovnog postupka. Gerrard Adams je vodio stranku od 1983. do 2018. te danas Sinn Fein pripada vodećim opozicijskim strankama.

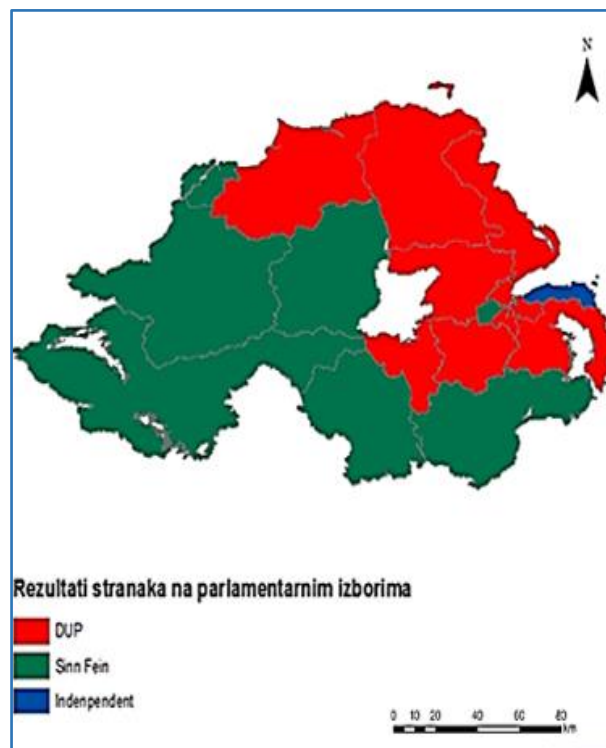
Na izborima 2020. po broju mandata izjednačena je sa Republikanskom strankom, ali ostaje u oporbi. Na referendumsko pitanje o Brexitu 2016. godine, stranke se zalaže za ostatak unutar Europske unije (URL 27).

7. 3. Djelovanje političkih stranaka u Sjevernoj Irskoj

Od 1998. godine vlast se unutar Ujedinjenog Kraljevstva prenosi na Sjevernu Irsku. Vlada i Parlament Ujedinjenog Kraljevstva odgovorni su za rezervirana i izuzeta pitanja. Rezervirana pitanja predstavljaju područja politike (poput civilnog zrakoplovstva, mjernih jedinica i humane genetike) koje bi Parlament u Londonu mogao predati Skupštini Sjeverne Irske u dogledno vrijeme. Izuzeta pitanja odnose se na međunarodne odnose, oporezivanja i izbore te se u skorije vrijeme ne očekuje njihova decentralizacija. Za sva ostala područja izvršna vlast Sjeverne Irske s 90 članova Skupštine Sjeverne Irske može donositi zakone i

upravljati Sjevernom Irskom. Valja napomenuti da prijenos vlasti u Sjevernoj Irskoj ovisi o sudjelovanju članova izvršne vlasti Sjeverne Irske u Ministarskom vijeću Sjever-Jug, koje koordinira područja suradnje poput poljoprivrede, obrazovanja i zdravstva između Sjeverne Irske i Republike Irske (URL 29).

Izbori za Skupštinu Sjeverne Irske vrše se prenosivim glasanjem s pet predstavnika članova Zakonodavne skupštine izabranih iz 18 parlamentarnih izbornih jedinica te se 18 zastupnika bira u Donji dom Britanskog Parlamenta. Ured u Sjevernoj Irskoj zastupa britansku vladu u Sjevernoj Irskoj vezano uz rezervirana pitanja. Vlada Republike Irske također ima pravo "iznositi mišljenja i prijedloge" o pitanjima u vezi sa Sjevernom Irskom. Ured za Sjevernu Irsku vodi državni tajnik za Sjevernu Irsku iz Kabineta Ujedinjenog Kraljevstva.

Slika 14. Prikaz političkih stranaka na parlamentarnim izborima 2017. s najviše osvojenih glasova
Izvor: URL 28

Veći dio stanovništva Sjeverne Irske poistovjećuje se s jednom od dviju različitih ideologija - lojalizmom (težnjom da regija ostane dijelom Ujedinjenog Kraljevstva) i irskim nacionalizmom (težnjom za ujedinjenjem Irske). Unionisti su pretežito ulsterski protestanti od kojih većina pripada prezbiterijanskoj crkvi u Irskoj i Irskoj Crkvi. Irski nacionalisti su po

vjeroispovijesti u potpunosti rimokatolici, ali postoji i manjinski dio ulsterskih nacionalista, koji žele neovisnu sjevernoirsku državu, ali njihova vjerska uvjerenja variraju (slika 14).

Sinn Féin, najveća nacionalističkih stranka Sjeverne Irske, zauzima se za proširenje glasačkih prava birača Sjeverne Irske kako bi im se omogućilo glasovanje za izbor predsjednika Irske. Zalaže se također da se svim sjevernoirskim zastupnicima u Europskom parlamentu dozvoli pravo govora u Donjem domu Parlamenta Republike Irske, Dáila Éireanna. Lojalističke stranke na čelu s Fine Gaelom, Laburistima i Progresivnim demokratima izjasnile su se protiv tog poteza. Nakon razmatranja Sporazuma od Velikog petka, 18 zastupnika iz Sjeverne Irske može sudjelovati u raspravama, ali nema pravo glasovanja niti davanja prijedloga ili amandmana (URL 29).

8. Postsporazumni konflikti

Nakon potpisivanja Belfastskog sporazuma krajem 90-ih, sve je upućivalo na mirno stanje u Sjevernoj Irskoj. Desetljeće oružanih sukoba činilo se dijelom daleke prošlosti. Premda su u početku postojale poteškoće i nesuglasice vezane za Privremenu IRA-e, krajem 1999. utemeljena je koalicijska vlada Sjeverne Irske. David Trimble iz Ulsterske unionističke stranke (UUP) izabran je za predsjednika, a Seamus Mallon iz Socijaldemokratske laburističke stranke (SDLP) njegovim zamjenikom. Svaka je stranka dobila po pet ministarskih mjesta i time prekinula razdoblje izravne vladavine Londona nad Sjevernom Irskom. Jedna od odredbi Sporazuma bila je napuštanje vojnih objekata u kojima je bila britanska vojska uz istodobno razoružavanje PIRA-e (URL 30).

Iako je PIRA nevoljko predala oružje, ona je i dalje bila aktivna u disidentskom djelovanju, a policijske snage nisu imale dovoljno resursa za borbu protiv republikanaca. Budući da se policija nije mogla djelotvorno nositi s disidentima, Sinn Féin je zahtijevao osnivanje posebne, učinkovite postrojbe u sukobljavanju s disidentskim republikancima jer su se na udaru disidenata našli i bivši pripadnici PIRA-e.

U Sjevernoj Irskoj trajni mir nije zaživio unatoč postignutom mirovnom sporazumu, a na obzoru su se nazirale nove „Nevolje“. Novi val terorističkog djelovanja (tablica 5) započeo je disidentskim aktivnostima 2008. godine (Matković, 2015). U proljeće 2010., dan nakon prebacivanja nadležnosti za policiju i sudove s Londona na Belfast, PIRA je preuzela odgovornost za bombaške incidente ispred sjedišta MI5 te napad na policijsku upravu u gradu

Derryju. PIRA je odgovorna za 12-tak terorističkih incidenata tijekom 2011 (Matković, 2015).

Tablica 5. Broj žrtava u napadima paravojnih organizacija 2004. - 2014.

Razdoblje	PUCNJAVE			NAPADI			ukupan broj žrtava
	ukupno	Lojalisti	Republikanci	Ukupno	Lojalisti	Republikanci	
2004./05.	93	76	17	116	71	45	209
2005./06.	76	70	6	76	57	19	152
2006./07.	26	14	12	48	36	12	74
2007./08.	7	2	5	45	35	10	52
2008./09.	20	2	18	41	28	13	61
2009./10.	46	1	45	81	69	12	127
2010./11.	33	0	33	50	34	16	83
2011./12.	33	0	33	46	31	15	79
2012./13.	27	1	26	36	27	9	63
2013./14.	28	9	19	42	37	5	70

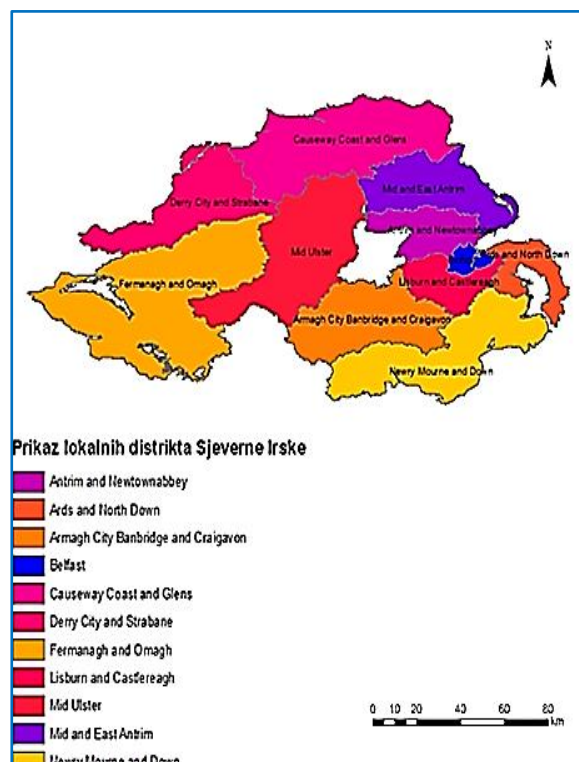
Izvor: URL 31

Tijekom ljetnih mjeseci 2011. godine Sjevernu Irsku je obilježio niz oružanih incidenata nakon niza napada lojalista na katoličku četvrt u Belfastu i domove stranih državljana. Nasilje su započele lojalističke Ulsterske dobrovoljačke snage pucnjavom u kojoj je ozlijeđeno troje ljudi. U travnju 2012. PIRA je, uz ubojstva policijskih službenika, zaprijetila samoj Kraljici, postavivši bombu u autobus tijekom njena posjeta Republici Irskoj (URL 32).

Pojedini mediji su tumačili da je vrijeme Sinn Féina prošlo te su pretpostavljali porast nasilja u Sjevernoj Irskoj čiji bi nositelji bili mlade nezaposlene osobe. Oni su smatrali da Stormont, sjevernoirski parlament, nije ispunio obećanja, da je izdao njihova očekivanja. Premda se 2018. navršilo 20 godina od potpisivanja mirovnog sporazuma u Sjevernoj Irskoj, rezultati mirovnog procesa još uvijek se ne odražavaju na svakodnevni život stanovništva u mjeri dovoljnoj za uspostavu mirnog suživota (Matković, 2015).

9. Međunarodna granica između Republike Irske i Sjeverne Irske

Prema definiciji profesora Radovana Pavića, granice označavaju linije razdvajanja raznovrsnih sastavnica koje određuju neki prostor, npr. geografija, politika, etnicitet, religija, ekonomija i dr. (Zorko, 2012) One su u neposrednoj vezi sa suverenitetom, globalizacijom, trgovinom, migracijama, teritorijalnosti, nacijom, geopolitikom i sl. U antici su granice staroga vijeka smatrane barijerom koja dijeli od susjednog prostora. One su imale naglašenu obrambenu ulogu u slučaju rata, ali i isto tako predstavljale važno područje međudjelovanja stanovništva. Fizička komponenta prostora bila je presudna pri određivanju granične međe. Prirodne međe činile su rijeke, planine, pustinje, mora, oceani i dr. (Zorko, 2012). Fizička komponenta granica prevladava sve do suvremenog razvoja država-nacija te razvoja međunarodnog prava u 18. i 19. stoljeću te tako ostaje duboko ukorijenjena i u suvremenim razgraničenjima. Primarna uloga granica bila bi ucrtavanje linija kojom se definira prostor istog ili sličnog govornog područja, jednakog etničkog, političkog ili nekog drugog obilježja u čijoj je osnovi nastajanje nacije.

Slika 15. Prikaz distrikata u Sjevernoj Irskoj
Izvor: URL 33

Međunarodna granica između Republike Irske i Sjeverne Irske naziva se još irskom granicom ili britansko-irskom granicom. Duga je 499 km i proteže se od Lough Foyle na sjeverozapadu Irske do Carlingford Lough na jugoistoku. To je jedina kopnena granica na čitavom irskom otoku.

Uzevši u obzir činjenicu da su obje države do povlačenje Ujedinjenog Kraljevstva iz EU bile članice Europskog jedinstvenog tržišta, granica je otvorenog tipa sa slobodnim protokom ljudi (od 1923.) i robe (od 1993.) s otprilike 270 javnih cesta koje prelaze granicu. Međutim, nakon izlaska Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske Unije spomenuta granica istodobno postaje granicom između države članice Europske unije i države ne-članice. Prema odredbama Sporazuma o povlačenju iz Brexita, Ujedinjeno Kraljevstvo se obvezuje da će u Irskoj granica biti otvorenog tipa, dok će stvarnu granicu predstavljati Irsko more između britanskog i irskog otoka (URL 34).

Granica stvorena 1921. godine, bila je zamišljena je kao unutarnja granica unutar Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Irske. Nakon stvaranja Irske Slobodne Države 1922. ona postaje privremenom međunarodnom granicom, a 1924. trajnom granicom između dviju jurisdikcija, koliko je to bilo moguće u skladu s ekonomskim i zemljopisnim uvjetima. Carinska kontrola uvedena 1. travnja 1923. održala se sve do 1. siječnja 1993. Za države članice Europske zajednice, tj. sastavnice jedinstvenog tržišta, ukidaju se carinske provjere kao i carinske postaje, a Ircima i britanskim građanima putovnica više nije potrebna za prelazak granice (Denton, i dr., 1993). Tijekom 70-ih godina u vrijeme „Nevolja“ u Sjevernoj Irskoj su na glavnim graničnim prijelazima postavljeni britanski vojni kontrolni punktovi, a sigurnosne snage Ujedinjenog Kraljevstva preostale su granične prijelaze stavile izvan funkcije, učinivši ih neprohodnima. Mnoge manje prekogranične ceste su blokirane s namjerom da budu isključene za redovni promet, a mostovi uništeni kako bi se spriječio pristup ukinutim graničnim prijelazima. Sukladno Sporazumu od Velikog petka, godine 2011. se uspostavlja zajedničko putničko područje službenog naziva „Zajednička izjava o suradnji na mjerama za osiguranje vanjske granice zajedničkog putničkog područja“, a sve su fizičke prepreke poput bodljikavih žica uklonjene. Granica je povezana sa 268 graničnih prijelaza, a mjesečno je prelazi oko 30. 000 osoba, 177.000 kamiona, 208.000 kombija i 1.850.000 automobila (URL 34).

9. 1. Ujedinjeno Kraljevstvo – Europska unija

Ujedinjeno Kraljevstvo je kroz svoju noviju povijest prema državama kontinentalne Europe razvijala podcjenjivački stav njegujući imidž superiorne države. To je pravdalo fizičkom izoliranošću otoka, snažnom državnom upravom, izrazitim osjećajem nacionalne pripadnosti, Anglikanskom Crkvom te naglašenim osjećajem neovisnosti. Povijesno gledano Ujedinjeno Kraljevstvo, carstvo koje je obuhvaćalo gotovo četvrtinu kugle zemaljske pod svojom upravom, uspjelo je proširiti uporabu svog jezika, kulturu te upravno-politički sustav.

Ekonomski i politički snažna otočna zemlja, kao bivša imperijalna sila, imala je dugu tradiciju neulaženja u unije s drugim zemljama. Nakon Drugog svjetskog rata te kasnijim gubitkom kolonija, Velika Britanija je u ekonomskom, tehnološkom i političkom pogledu krenula silaznom putanjom. Tek je ulaskom u Europsku ekonomsku zajednicu 1973., nakon višestrukih odbijenica istaknutih europskih političara, britanskom gospodarstvu omogućen i olakšan je pristup širem europskom tržištu (URL 35).

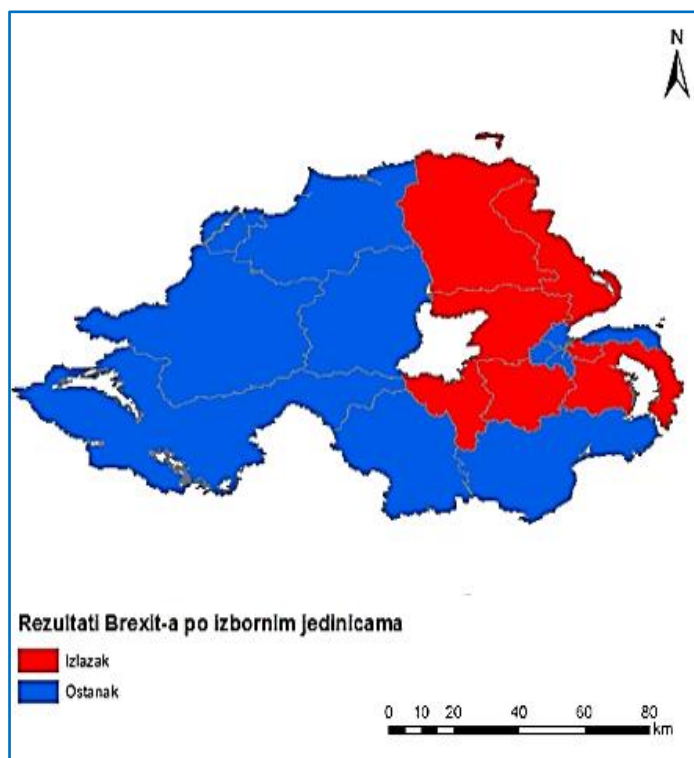
Međutim, već 1975. godine Laburistička stranka provodi referendum s pitanjem *Treba li ostati zemlja članicom Europske ekonomske zajednice?* za što se zalaže više od polovice stanovništva. Nakon potpisivanja Ugovora iz Maastrichta 1993., kojim EEZ postaje Europska Unija i tako prerasta u političku zajednicu, unutar Velike Britanije jačaju struje koje se protive Uniji i zalažu za povlačenje iz Europske unije. Imigracija postaje središnjom temom kampanje pristaša Brexita. Oni traže pojačani nadzor nad granicom kako bi se zaustavio priljev migranata iz Unije i usporio ulazak Turske u Europsku uniju (URL 36) Izraz Brexit prvi puta u svom govoru koristi proeuropski orijentirani britanski političar Peter Wildinga osvrćući se na aktualne probleme unutar eurozone, osobito u Grčkoj.

Ključni izgovor euroskeptika bio je da Bruxelles, odnosno Europska unija nameće prevelika zakonodavna ograničenja čime se smanjuje konkurentnost britanskih poduzeća. (Coulter i dr, 2016.), Ujedinjeno Kraljevstvo bi se trebalo osloniti na domaće reforme, a ne na odredbe Bruxellesa. Euroskeptici su bili svjesni i činjenice da Brexit donosi mnogo nesigurnosti i da bi cijena izlaska iz Unije mogla imati visoke troškove uz vrlo neizvjestan dobitak, stoga premijer Cameron u Bruxellesu pokušava utjecati na smanjenje europskog proračuna koji bi trebao iznositi 1000 milijardi eura te staviti veto na integracijske planove. Euroskeptike ni to ne zadovoljava te zahtijevaju referendum o izlasku iz Europske unije koji im Cameron i obećava 2013. kao i nastojanje da će do samog održavanja pokušati izboriti najbolje rješenje za britanski narod nakon njihova istupanja iz Unije (URL 36).

Ideju napuštanja Europske unije kroz provođenje referenduma nisu prihvaćali svjetski lideri. Mnogi utjecajni političari poput američkog predsjednika Baracka Obame, zatim njemačke kancelarke Angele Merkel, japanskog premijera Shinzo Abe i mnogih drugih podržali su premijera Camerona koji se nije slagao s politikom napuštanja Europske Unije. Samo su rijetki poput Donalda Trumpa podržavali ideju Brexita i politiku Borisa Johnsona, tadašnjeg ministra vanjskih poslova, govoreći kako Velika Britanija može bez Europske unije (URL 37).

9. 2. Brexit

Referendum se održao 23. lipnja 2016. godine, a referendumsko pitanje glasilu je: *Treba li Ujedinjeno Kraljevstvo ostati članom Europske unije ili napustiti Europsku uniju?* Britanski glasači birali su izlazak iz Europske Unije sa 51,9 % glasova za izlazak i 48,1 % glasova za ostanak u Europskoj uniji (tablica 6). Valja naglasiti da su birači u Škotskoj i Sjevernoj Irskoj glasovali za ostanak za razliku od engleskih i velških birača (slika 16).

Slika 16. Rezultati referenduma o Brexitu po izbornim jedinicama u Sjevernoj Irskoj 2016.

Izvor: URL 39

9. 3. Brexit i Sjeverna Irska

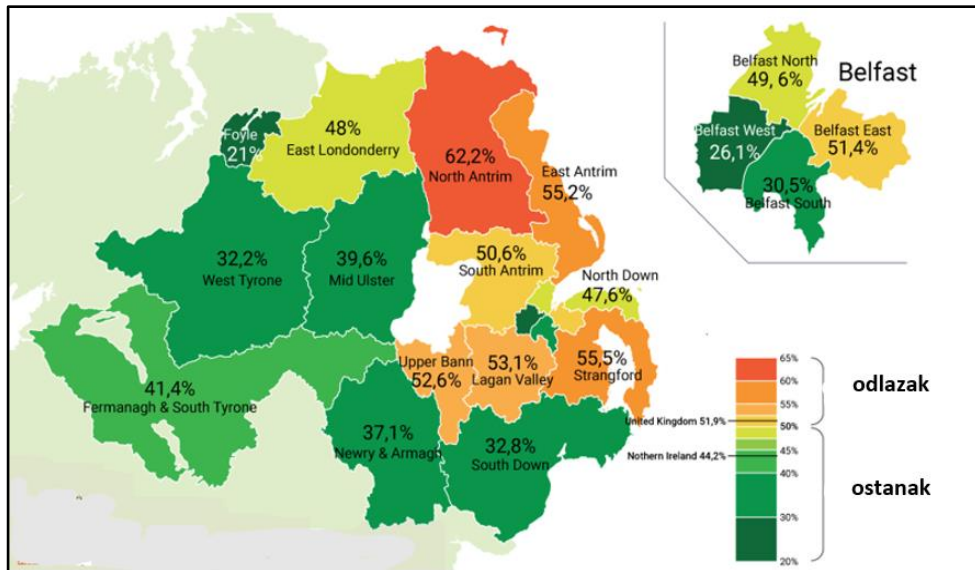
Protivno stajalištima stanovnika Engleske i Walesa, u Sjevernoj Irskoj se glasovalo za ostanak u Europskoj uniji (tablica 6). Za razliku od Škotske, jedinstvenoj u odluci da ostane u Uniji, u Sjevernoj Irskoj je za ostanak glasovao većinski dio stanovnika. Razloge treba vidjeti i u tome što se mnogi projekti financiraju iz fondova Unije, a ne treba zanemariti niti činjenicu da vrijednost izvezeno robe i usluga prema EU iznosi preko 55 % (URL 40).

Tablica 6. Rezultati referendurnskog pitanja o izlasku Ujedinjenog Kraljevstva iz EU u (%)

Država	Ostanak	Izlazak
Ujedinjeno Kraljevstvo	48,1	51,9
Engleska	46,8	53,2
Wales	47,5	52,5
Sjeverna Irska	55,7	44,3
Škotska	62	38

Izvor: URL 38

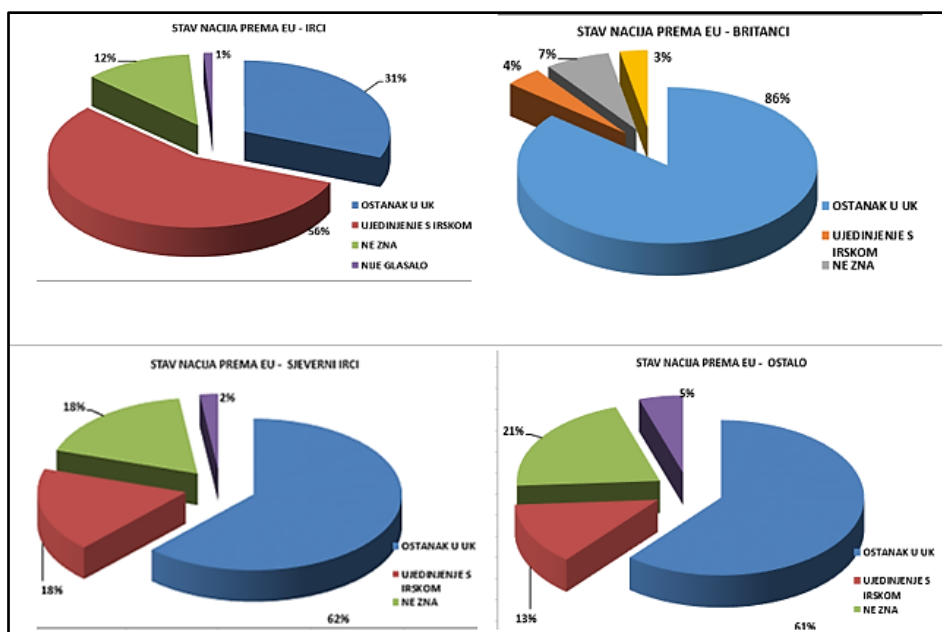
Trgovinska razmjena Sjeverne Irske vrlo snažno je orijentirana prema susjednoj Republici Irskoj. Vrijednost izvoza iz Sjeverne Irske u Republiku Irsku iznosi preko 35 % njenog bruto proizvoda. Od ukupnog uvoza u Sjevernu Irsku 25 % čine roba i usluge uvezeni iz Republike Irske. Svjestan mogućih negativnih implikacija Brexita na standard stanovnika odnosno sjevernoirsko gospodarstvo, Martin McGuinness, zamjenik premijera, vrlo otvoreno poziva građanstvo da glasuje za ujedinjenje s Republikom Irskom (URL 41).

Slika 17. Rezultati referenduma u Sjevernoj Irskoj o ostanku u EU, dana 26.06.2016.
Izvor: URL 42

Izlaskom Ujedinjenog Kraljevstva (slika 18) iz Europske unije kao rezultata referenduma :

- građani Unije u Ujedinjenom Kraljevstvu te građani Ujedinjenog Kraljevstva u ostatku Unije imaju pravo boravka, a zajamčena su i prava njihove djece i partnera,
- sudovi Ujedinjenog Kraljevstva predsjedavat će izvršavanjem prava nad građanima Unije u Ujedinjenom Kraljevstvu, a sve nejasne slučajeve može uputiti Europskom sudu pravde osam godina nakon povlačenja,
- Ujedinjeno Kraljevstvo će do 2020. godine nastaviti uplaćivati novac u proračun Unije kao i dosad (plaćat će i svoje obveze poput mirovinskih doprinosa),
- Ujedinjeno Kraljevstvo morat će podmiriti trošak izlaska (oko 50 milijardi funti),
- Ujedinjeno Kraljevstvo će napustiti carinsku uniju (URL 43).

Slika 18. Prikaz stavova o referendumu prema nacionalnosti u Sjevernoj Irskoj
Izvor: URL 43

Prije no što su i započeli pregovori o Sporazumu o povlačenju, oba dionika, Ujedinjeno Kraljevstvo i Europska unija bili su svjesni specifičnosti situacije na otoku. Bilo je važno zadržati odredbe Sporazuma iz Belfasta kako bi se sačuvao mir, sačuvala „mek“ granica između sjevera i juga (URL 44)

Protokol o Sjevernoj Irskoj, je sporazum kojim se reguliraju odnosi između Ujedinjenog Kraljevstva i Europske unije nakon odcjepljenja, a odnose se primarno na pitanja granice, carine i imigracije na otoku. Protokolom su obuhvaćeni i neki aspektima robne razmjene između Sjeverne Irske i ostatka Ujedinjenog Kraljevstva (URL 45).

Protokol o Sjevernoj Irskoj bi trebao osigurati ekonomske aktivnosti na prostoru cijeloga otoka, sačuvati mir postignut Sporazumom iz Belfasta te osigurati da se ne uvede „tvrda“ granica. Protokol bi trebao jamčiti sveukupnost jedinstvenog tržišta roba unutar Unije, osiguranje zaštite potrošača, provođenje zdravstvenih usluga kao i provođenje aktivnosti protiv ilegalne trgovine i drugih malverzacija (URL 44).

Protokol o Irskoj i Sjevernoj Irskoj shvaćen je kao stabilna i trajna solucija, a na njega će se naslanjati svaki budući dogovor. Njegova primjena započinje od 1. siječnja 2021., a odnosi se na:

- Usuglašavanje sa zakonodavstvom EU-a; premda je Ujedinjeno Kraljevstvo formalno napustilo Uniju, na prostoru Sjeverne Irske tijekom tranzicijskog razdoblja primjenjuju se u limitiranom broju pravila EU-a koja se odnose na jedinstveno tržište

roba. Tijekom izvoza odnosno uvoza sva roba podliježe unijinom Carinskom zakoniku.

- Sva roba koja ulazi u Sjevernu Irsku bez obzira na njeno podrijetlo, podliježe kontroli na samom ulazu u zemlju. Pod tim se podrazumijevaju sanitarne, veterinarske i druge provjere.
- Carina Europske Unije odnosit će se na svu uvezenu robu u Sjevernu Irsku, neovisno dolazi li ona iz ostatka Ujedinjenog Kraljevstva ili neke treće zemlje (URL 46).

Što se tiče ostalih pitanja, dogovoreno je da je potrebna suradnja vezana uz sigurnost, policiju te nuklearne regulacije. Time se dolazi do tri ključna pitanja koja se nužno vežu za Brexit: mirovni proces, kretanje ljudi i gospodarstvo.

10. Posljedice Brexita

Rezultati referenduma o Brexitu od 23. lipnja 2016. otkrili su izuzetno polariziranu zemlju i doveli u pitanje jedinstvo Ujedinjenog Kraljevstva, potvrđujući postojanje duboke krize koja utječe na europski projekt, britanski identitet, politički sustav i demokratski proces.

Tijekom referendumske kampanje malo se raspravljalo o pitanju granice sa Sjevernom Irskom. Ona je došla do izražaja tek kada je trebalo pripremiti izlazak Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije u ožujku 2019. Ponovnom uspostavom čvrste granice između Sjeverne Irske pod britanskim suverenitetom i Republike Irske čija je povijest obilježena gorkim sukobima, prekogranični putnici i stanovnici oba teritorija mogli bi doživjeti kao bolan korak unatrag iako su se odnosi u zajednici u Sjevernoj Irskoj značajno poboljšali u posljednjih 20 godina. Pitanje irske granice sažima sva proturječja Brexita – nemoguće je da Ujedinjeno Kraljevstvo zadrži potpuno otvorenu granicu uz ponovno uvođenje graničnih kontrola ljudi i roba (URL 43).

10. 1. Mirovni proces

Od potpisivanja Sporazuma od Velikog Petka Sjeverna Irska predstavlja zajednicu u kojoj su društveni odnosi i dalje glavno pitanje. Politički sustav karakteriziraju etnički dvostranački sustav i neprijateljstvo između dviju glavnih stranaka: Demokratske unionističke stranke i proeuropskog Sinn Féina. Teško je pretpostaviti kako će se Brexit odraziti na političke odnose u Sjevernoj Irskoj, no izvjesno je da će zadati snažan udarac Sporazumu od

Velikog Petka koji predstavlja učvršćivanje mira, osiguravanje stabilnosti i omogućavanje napretka (URL 47).

Stabilnost odnosa u zajednici prvi je veliki izazov koji je postavio Brexit. Mirovni bi proces u Sjevernoj Irskoj mogao biti ugrožen povratkom granice što se protivi odredbama Sporazuma od Velikog Petka i čime bi se oživjelo sjećanja na „Nevolje“ i podjelu Irske 1921. S nacionalističkog gledišta koje zagovara poseban status, povratak granice je neprihvatljiv. Tome se pak protive unionisti jer predstavlja kršenje jedinstva Ujedinjenog Kraljevstva. Središnje pitanje dogovora Ujedinjenog Kraljevstva i Europske unije je iznalaženje kvalitetnog rješenja kojim se izbjegava vraćanje fizičkih granica između oba irska teritorija što je jasno potvrđeno u Protokolu o Irskoj i Sjevernoj Irskoj (URL 48).

Europska unija bila je značajan politički, gospodarski i psihološki čimbenik koji je kroz programe PEACE i INTERREG unionistima i nacionalistima omogućio suradnju te bio sredstvom za održavanje odnosa s Republikom Irskom. Proces prijenosa ovlasti, ključna komponenta Belfastskog sporazuma, čvrsto je vezan uz Europsku uniju i Europsku konvenciju o ljudskim pravima, stoga se postavlja pitanje u kojoj će se mjeri te institucije moći prilagoditi različitim pravnim okvirima i nastaviti s prekograničnom suradnjom (URL 48).

10. 2. Imigracija i slobodan promet irskih i britanskih državljana

Pitanje povratka granice čini se bitnim i neizbježnim, no ključne su i vrste granice kao moguća rješenja za kontrolu kretanja ljudi, uključujući državljane Europske Unije. Jednako važnim postavlja se i pitanje primjene budućih carinskih propisa i poreza na protok roba i usluga između europskog i britanskog teritorija jer Ujedinjeno Kraljevstvo napušta jedinstveno tržište i Carinsku uniju. Pod pretpostavkom da su politička pitanja riješena i uz zadržavanje izgleda potpuno otvorene granice bez fizičke infrastrukture i graničara, postavlja se pitanje koja bi se tehnološka rješenja trebala primijeniti da tvrda granica bude nevidljiva? Time bi se Ujedinjenom Kraljevstvu i Europskoj uniji omogućilo provođenje neizbježnih carinskih provjera ljudi i robe (URL 49).

Prelazak granice svakodnevna je rutina za mnoge Irce i Sjeverne Irce. Kretanja ljudi između Irske i Sjeverne Irske su brojna, a razlozi migracija uključuju posao, studij, kupovinu, turizam, liječenje, posjete prijateljima i obitelji uz približno 110 milijuna prijelaza osoba i 72

milijuna prijelaza vozila godišnje. Nije neobično da stanovnici u pograničnoj regijama prelaze granicu i nekoliko puta dnevno. Ponovno uspostavljanje granice između Sjeverne Irske i Republike Irske postavlja pitanje slobodne cirkulacije ljudi. Vraćanje graničnih provjera nesumnjivo bi predstavljalo veliku neugodnost s obzirom na praktičnost svakodnevnog života. Na prijelazima u pravcu istok-zapad preko Irskog mora kreće se godišnje oko 23 milijuna ljudi i 3,1 milijuna vozila godišnje (URL 49).

Povratak kontrole nad europskim migracijama u Veliku Britaniju bilo je jedno od obećanja vodećih zagovornika Brexita te ostaje jednim od glavnih prioriteta Britanske vlade. Vraćanjem granica postavlja se pitanje slobode kretanja britanskih i irskih državljanina koji trenutno imaju koristi od Zajedničkog sporazuma o putovanju jer ni Ujedinjeno Kraljevstvo ni Irska nisu članice Schengenskog prostora. Irski i britanski građani imaju mogućnost slobodnog kretanja, naseljavanja, rada i glasovanja te imaju pristup socijalnoj skrbi (URL 48)

10. 3. Gospodarstvo s obiju strana granice

Gospodarsku i trgovačku razmjenu između Sjeverne Irske i Republike Irske olakšava nevidljiva, odnosno meka granica. Velika Britanija je glavni ekonomski partner Sjeverne Irske, a u 2016. godini vrijednost izvoza Sjeverne Irske u Veliku Britaniju iznosio je 1,3 puta više od izvoza prema ostalim tržištima te 3,7 puta više od izvoza u Irsku. Vrijednost izvoza Sjeverne Irske Velikoj Britaniji u 2016. iznosio je 14,6 milijardi funti, što čini 56,2 % njenog ukupnog izvoza, odnosno 19,2 % vrijednosti vanjske trgovine. Za Sjevernu Irsku najvažnije pojedinačno izvozno tržište predstavlja Republika Irska. Ostvarena vrijednost iznosila je 4 milijarde funti 2016. godini što čini 35 % njezinog izvoza odnosno 15,4 % vanjske trgovine.

Najveći izvozni sektori bili su prehrambena industrija s udjelom od 31 % ukupnog izvoza. Drugi sektor su strojevi i transportna oprema koji iznosi 17 %, a treći sektor je proizvedena roba sa 16 % ukupnog. Ta tri sektora zajedno čine 64 % ukupnog izvoza iz Sjeverne Irske u Republiku Irsku 2016. godine vrijednog 1,5 milijardi funti (URL 50).

Poduzeća iz Sjeverne Irske izvršila su oko 758.000 prekograničnih izvoznih isporuka u Irsku za koje se procjenjuje da su domaćem gospodarstvu 2016. godine bile vrijedne 3,4 milijarde funti. Osim toga, u 2015. bilo je približno 410.000 uvoznih isporuka iz Republike Irske u sjevernoirске tvrtke vrijedne gotovo 2 milijarde funti. Većinu tih prekograničnih

transakcija izvršile su mala i srednja poduzeća koja dominiraju gospodarstvom Sjeverne Irske. Pri tome tvrtke s manje od 50 zaposlenika imalo je otprilike 74 % izvoznih isporuka, a 33 % poduzeća s manje od 10 zaposlenih (URL 51).

Postoji vrlo malo informacija koje bi govorili o projekcija gospodarstva Sjeverne Irske u kontekstu Brexita. Pretpostavka je da bi Sjeverna Irska najviše pretrpjela u proizvodnom sektoru u slučaju izlaska bez dogovora. Sjeverna Irska ima najveći udio nekvalificiranih radnika u britanskoj industriji te će oni najvjerojatnije biti pogođeni Brexitom. Zaposlenost i BDP u Sjevernoj Irskoj ovise više od bilo koje druge britanske regije o poljoprivredi i poljoprivredno-prehrambenom sektoru koji ovise o različitim europskim fondovima za izgradnju infrastrukture i gospodarski razvoj, utjecaj Brexita na ovom području će zbog toga ovisiti o tome kako će Ujedinjeno Kraljevstvo kompenzirati istupanje iz Europske unije (URL 52).

Ekonomisti očekuju da će Brexit imati štetne kratkoročne i dugoročne učinke na gospodarstvo Ujedinjenog Kraljevstva i dijela Europske unije. Pretpostavlja se da će se smanjiti dohodak po glavi stanovnika Ujedinjenog Kraljevstva te da će biti nanesena šteta gospodarstvu. Zbog nesigurnosti uzrokovanih Brexitom ubrzo nako što je objavljen rezultat referenduma kojim Britanci žele napustiti EU, vrijednost funte strmoglavo je pala (11 %) , tečaj funte spram dolara iznosila je 1,33. Kao posljedica iste, došlo je do pada britanskog BDP, međunarodnih investicija i međunarodne trgovinske razmjene od lipnja 2016. nadalje (URL 53).

10. 4. Ekonomski učinci Brexita

Prema mišljenju stručnjaka za Brexit na britanskom Institutu za Vladu, smatra se da bi reorganizacija mogla uzrokovati velike probleme, osobito u prvih šest mjeseci.

Stanovništvo Sjeverne Irske osjetit će skuplje troškove života, osobito nakon uvođenja carine na uvezenu robu. Ne bude li postignut trgovinski sporazum između Velike Britanije i Europske unije, obje će strane biti primorane trgovati prema pravilima Svjetske trgovinske organizacije. Irski institut za ekonomska i društvena istraživanja izračunao je još 2018. godine da bi Brexit povećao troškove života za 2 do 3 % što za prosječno kućanstvo stvara dodatne troškove na godišnjoj razini od 900 do 1.350 eura (URL 54).

Ekonomski pitanja, osobito potencijalne carinske provjere, potaknule su zabrinutost da bi Brexit mogao ugroziti krhki mir postignut u Sjevernoj Irskoj. Političku nesigurnost mogla bi dodatno zakomplicirati činjenica da je Sjeverna Irska tri godine bila bez regionalne vlade zbog netrpeljivosti između dviju najvećih stranaka - DUP-a i Sinn Féina.

Carinska granica u Irskom moru bila bi ponajprije udarac za unioniste/lojaliste Sjeverne Irske koji žele pokrajinu povezati što je više moguće s Velikom Britanijom. Unionisti se osjećaju izdanim i prevarenim jer su pristali na dogovor i trgovinske barijere između Velike Britanije i Sjeverne Irske (URL 55).

10. 5. Ostanak u Ujedinjenom Kraljevstvu ili ujedinjenje s Republikom Irskom

Simpatizeri Sinn Féin, a riječ je uglavnom o katolicima, nisu samo zagovornici odcjepljenja od Ujedinjenog Kraljevstva, nego streme stvaranju neovisne Sjeverne Irske koja će se u budućnosti, kada budu povoljne prilike, ujediniti sa susjednom Republikom Irskom. U anketi iz 2014. za ujedinjenje s Republikom Irskom glasalo je 29,7 % ljudi, a za ostanak u okviru Ujedinjenog Kraljevstva glasovalo je 44,1 % stanovništva (tablica 7).

Tablica 7. Anketa o ujedinjenju Sjeverne Irske i Republike Irske 2014. prema kriteriju vjerske pripadnosti (%)

Pitanje	Ukupno (%)	Protestanti (%)	Katolici (%)
Ujedinjenje s Republikom Irskom	29,7	11,4	49,3
Ostanak Sjeverne Irske unutar UK	44,1	57,8	20,7
Ostalo	26,3	30,8	30,1

Izvor: URL 56

Spomenute razlike u stavovima ne odražavaju stvarno stanje među ispitanicima te je potrebno naglasiti kako obje vjerske skupine imaju izrazito oprečne stavove. Rezultati provedene ankete ukazali su na činjenicu da je među katolicima skoro 50 % glasovalo za ujedinjenje Sjeverne Irske s Republikom Irskom dok je isto stajalište podržavalo samo 11,4 % protestanata. Kod protestanata većina od 57,8 % glasala je za ostanak Sjeverne Irske u okviru Ujedinjenog Kraljevstva (URL 56).

Postojeće političko mnijenje, podjela na nacionaliste i unioniste, odnosno pripadnost katoličkoj ili anglikanskoj crkvi reflektiralo se i na rezultate glasovanja o Brexitu u Sjevernoj Irskoj. Ljudi koji sebe uglavnom smatraju Britancima, a nastanjuju sjeverne i sjeveroistočne krajeve, podržali su odcjepljenje od Europske Unije.

Glasovanje o Brexitu potaknulo je i otvorenu raspravu o zabranjenoj temi: ujedinjenje Irske. Na prostoru cijeloga otoka govori se o novom referendumu. O njemu je progovorio i irski premijer Enda Kenny natuknuvši kako bi se sjever mogao pridružiti jugu. Te u tome, referirajući se na ujedinjenje Njemačke nakon pada Berlinskog zida, ne vidi ništa sporno (URL 57).

Građani Sjeverne Irske su vrlo zabrinuti za svoju budućnost, kako iz ekonomskih razloga tako i političkih. Smatraju da je novonastala situacija dovela do polarizacije zemlje i boje se dolaska britanskih graničnih jedinica bude li se insistiralo na tvrdoj granici. Uvođenjem graničnih prijelaza bilo bi pogođeno i lokalno stanovništvo čiji se posjedi u velikom broju slučajeva prostiru s obje strane granice (URL 58)

Iako se vjersko opredjeljenje protestanata i katolika često koristilo za opis generalizirane podjele u Sjevernoj Irskoj, za mnoge se ta podjela se ne odnosi samo na vjerska pitanja.

Kompleksnost tumačenja identiteta na prostoru Sjeverne Irske može se promatrati i kroz činjenicu da njeni stanovnici sebe vide i kao Irce, i Britance i Sjevernoirce. Niz političkih, vjerskih i etničkih tradicija Sjeverne Irske očituje se postojanjem protestantskih, unionističkih, lojalističkih s jedne strane te katoličkih, nacionalističkih, republikanskih blokova s druge strane koji odražavaju nespojive poglede na povijest i suverenitet šest od devet okruga koji čine regiju pod nazivom Ulster. U periodu od 1968. do 1998. Sjeverna Irska je postala duboko podijeljeno društvo. Protestanti i katolici postali su dijelom segregirane zajednice koja je izravna posljedica Britanskog kolonijalizma, unionističke vladavine sredinom dvadesetog stoljeća, paravojnog zastrašivanja i radikalnih političkih pokreta (Smithey, 2011).

Uporaba pojmova unionizam/lojalizam i nacionalizam/republikanizam često nije potpuno jasna, često bude sporna mijenjajući se ovisno o kontekstu. U svom najširem značenju, nacionalizam se odnosi na politička stajališta koja zagovaraju ujedinjenu Irsku.

Nacionalistima se smatraju oni katolici, čiji su politički ciljevi naglašena građanska jednakost te ukidanje diskriminacije nad katolicima. Zagovaraju ujedinjenu Irsku i preferiraju ustavna sredstva za ostvarivanje svojih političkih ciljeva. Republikanci su nacionalisti, često prisutni među radničkom klasom, koji inzistiraju na jednakosti i ujedinjenoj Irskoj ali su spremni koristiti i nasilna i institucionalna politička sredstva (URL 59).

Unionizam se odnosi na zalaganje da Sjeverna Irska ostane sastavnica Ujedinjenog Kraljevstva. Unionizam je također stav koji u političkim strankama podržavaju protestanti, a odnosi se na poistovjećivanje s britanskim identitetom. Lojalizam predstavlja ideologiju ili kulturni stav mnogih protestanta, obično među pripadnicima radničke klase, braneći protestantsku kulturu i identitet. Pod lojalizmom može se također promatrati potpora paravojnim organizacijama (npr. Ulster Defense Association i Ulster Volunteer Force) (URL 59).

11. Zaključak

Sukobi među stanovnicima na prostoru Sjeverne Irske traju skoro čitavo prošlo tisućljeće počevši od prisilnog naseljavanja Škota i Engleza na irski otok, otimanja irskih posjeda, favoriziranja doseljenog stanovništva i degradiranja. Sjevernoirski sukob u svojoj modernoj fazi nije nimalo izgubio na kompleksnosti problematike. Sukob između dviju strana postoji gotovo na svim razinama.

Podjela među stanovnicima Sjeverne Irske je postojana: lojalisti/unionisti/protestanti nasuprot republikanaca/nacionalista/katolika, a ciljevi potpuno oprečni. U Sjevernoj Irskoj ljudi se podjednako poistovjećuju s britanskim, irskim i sjevernoirskim identitetom. Zbog turbulentnih povjesnih događaja, među irskim stanovnicima koji se deklariraju kao Irci (28,35 %) odnosno Sjevernoirci (29,44 %) postoje težnje za odcjepljenjem od Ujedinjenog Kraljevstva. Referendum o Brexitu 2016. je naglasio dva postojana, naglašeno oprečna stajališta. Većina žitelja Sjeverne Irske glasovala je za ostanak u Europskoj Uniji (55,7 % glasova za, naspram 44,3 % protiv), dakle, smatraju prihvatljivim da budu dijelom jedne nadnacionalne zajednice, a s druge strane teže odcjepljenju od Ujedinjenog Kraljevstva. Takva stajališta treba promatrati i u kontekstu konfesije budući da je prema popisu stanovništva tijekom 21. stoljeća broj katolika u porastu. U dobnoj skupini osoba mlađih od 40 godina značajnu većinu čine katolici (40,4 %), zamjetan je porast onih koji se izjašnjavaju kao ateisti (17,7 %). Znakovita je i činjenica da u dobnoj skupini do 19 godina ima više katolika (44,8 %) negoli protestanata (37,6 %). Prema anketi o ujedinjenju Sjeverne Irske i Republike Irske koja je provedena 2014., katolici (49,3 %) su se izjasnili za ujedinjenje dok su ga protestanti (11,4 %) u znatno manjoj mjeri podržali. Na temelju svega iznesenoga, prva hipoteza *povećanje udjela katoličkog stanovništva utječe na separatističke težnje i ujedinjenje s Republikom Irskom* u potpunosti se prihvaća.

Kao rubno područje Ujedinjenog Kraljevstva Sjeverna Irska nije u fokusu zanimanja Londona koji ne donosi praktično rješenje za očuvanje ukupne stabilnosti. Iz Londona dolaze uvjeravanja i obećanja kako se čvrsta granica sa stražarima i pograničnim kontrolnim točkama neće uspostaviti, što se protivi Schengenskom sporazumu. Sjeverna Irska kao samostalna i neovisna država gospodarski ne bi mogla opstati, stoga je jedan od mogućih scenarija njeno ujedinjenje s Republikom Irskom. Može se zaključiti da je budućnost Ujedinjenog Kraljevstva pod velikim upitnikom.

Velika Britanija je glavni ekonomski partner Sjeverne Irske, a u 2016. godini vrijednost izvoza Sjeverne Irske u Veliku Britaniju iznosio je 1,3 puta više od izvoza prema ostalim tržištima te 3,7 puta više od izvoza u Republiku Irsku. Vrijednost izvoza Sjeverne Irske Velikoj Britaniji u 2016. iznosio je 14,6 milijardi funti što čini 56,2 % njenog ukupnog izvoza odnosno 19,2 % vrijednosti vanjske trgovine. Za Sjevernu Irsku najvažnije pojedinačno izvozno tržište predstavlja Republika Irska. Ostvarena vrijednost iznosila je 4,0 milijardi funti 2016. godini što čini 35 % njezinog izvoza odnosno 15,4 % vanjske trgovine.

Ekonomske posljedice Brexita teško je predvidjeti, one ponajprije ovise o prirodi sporazuma postignutog između Ujedinjenog Kraljevstva i Europske Unije. Njime bi se trebali definirati uvjeti pristupa Ujedinjenog Kraljevstva jedinstvenom europskom tržištu kao i cijena mogućeg ponovnog uvođenja carina. Teško je predvidjeti posljedice Brexita na anglo-irske trgovinske odnose, britanski i irski BDP i sjevernoirsko gospodarstvo. Postoji vrlo malo informacija koje bi govorele o projekcijama gospodarstva Sjeverne Irske u kontekstu Brexita. Pretpostavka je da bi Sjeverna Irska najviše pretrpjela u proizvodnom sektoru, stoga se druga hipoteza *izlaskom iz Ujedinjenog Kraljevstva doći će do osiromašenja Sjeverne Irske zbog Brexita* djelomično prihvaća..

Literatura

1. Bilandžić, M. (2004): „Rat ili mir?-oružane organizacije u Sjevernoj Irskoj i njihova kategorizacija“, u: *Polemos*, Vol. 7, No. 13-14. (<https://hrcak.srce.hr/2865>)
2. Bilandžić, M. (2005): *Sjeverna Irska između rata i mira*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb. (<https://hrcak.srce.hr/22841>)
3. Bilandžić, M. (2006): Perspektive sjevernoirskog sukoba: kraj IRA-e ili jedinstvena Irska, u: *Polemos*, Vol. 9, No. 18. (<https://hrcak.srce.hr/17166>.)
4. Cottrell, P. (2008): *The Irish Civil War 1922-23*, Osprey publishing, Oxford. (<https://ug1lib.org/book/650639/419ed8>)
5. Coulter, S., Hancké, B. (2016): A bonfire of the regulations, or business as usual? The UK labour market and the political economy of Brexit, *The Political Quarterly*, Vol 8, No. 72, 148-156. ([http://eprints.lse.ac.uk/65714/1/Coulter_Bonfire %20of %20regulations_.pdf](http://eprints.lse.ac.uk/65714/1/Coulter_Bonfire%20of%20regulations_.pdf).)
6. Craig, T. (2014): Monitoring the Peace?: Northern Ireland's 1975 Ceasefire Incident Centres and the Politicisation of Sinn Fein, *Terrorism and Political Violence*, Vol. 26.([http://eprints.staffs.ac.uk/833/1/833 %20- %20 %20Monitoring %20the %20Peace %20-%20 %20Incident %20Centres %20Article.pdf](http://eprints.staffs.ac.uk/833/1/833%20-%20%20Monitoring%20the%20Peace%20-%20%20Incident%20Centres%20Article.pdf).)
7. Denton, G., Fahy, T. (1993): *The Northern Ireland Land Boundary 1923–1992*, The Universities Press, Belfast. (<https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9105/CBP-9105.pdf>.)
8. Dorney, J. (2012) : The Story of The Irish War Of Independence (<https://www.theirishstory.com/2012/09/18/the-irish-war-of-independence-a-brief-overview/#.YmRHFdpBxPZ>)
9. Dukovski, D. (2012): *Ozrcaljena povijest: uvod u suvremenu povijest Europe i euroljana*, Leykam international, Zagreb. (<https://hrcak.srce.hr/108788>.)
10. Evans, G., Duffy, M. (1997): Beyond the Sectarian Divide: the Social Bases and Political Consequences of Nationalist and Unionist Party Competition in Northern Ireland, *British Journal of Political Science*, Vol. 27, No. 1., 47-81.
11. Gantt, J. (2010): *Irish Terrorism in the Atlantic Community 1865.-1922.*, Palgrave Macmillan, London. (<https://link.springer.com/book/10.1057/9780230250451>)

12. Glavaš, Z. (2012): Cogadh na Saoirse kao zelena revolucija, *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti*, vol. 3, broj 3, Osijek.
(<https://hrcak.srce.hr/file/272222>.)
13. Gwynn, D. (1928): Sinn Fein and I.R.B, *New Blackfriars* Vol. 9, No. 95, Cambridge.
14. Harris, R. (1972): *Prejudice and tolerance in Ulster; a study of neighbours and "strangers" in a border community*, Rowman and Littlefield Publishers, Manchester.
15. Irrera, D. (2012): Peace without consensus: power sharing politics in Northern Ireland/ Irish republican terrorism and politics: a comparative study of the official and the provisional IRA, *European Security*, Vol. 21.
16. Knirck, J. (2006.): *Imagining Ireland's Independence: The Debates Over the Anglo-Irish Treaty of 1921*, Rowman & Littlefield
(<https://books.google.hr/books?id=dXqYQ0RSQawC&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q&f=false>)
17. Korunić, P. (2005): Nacija i nacionalni identitet, *Revija za sociologiju*, Vol. 36, No. 1
(<https://hrcak.srce.hr/13687>)
18. Lennon, C. (2005): *Sixteenth century Ireland, the incomplete conquest*, Gill Books,
19. Matković, B. (2015): Razoružavanje Irske republikanske armije i rasplamsavanje aktivnosti disidentskih republikanskih organizacija (2000.-2015.), *Polemos*, Vol. 18, No. 36.
(<https://hrcak.srce.hr/156739>)
20. Moxon-Browne, E. (1991): National Identity in Northern Ireland, *Social Attitudes in Northern Ireland*, Vol. 1, Belfast.
(<https://cain.ulster.ac.uk/othelem/research/nisas/rep1c2.htm>.)
21. Picard, R. (1991): How Violence is justified: Sinn Fein's An Phoblacht, *Journal of Communication*, Vol. 41.
22. Rekawek, K. (2011): *Irish Republican Terrorism and Politics: A comparative study of the Official and Provisional IRA*, Routledge, London.
(<https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203816981/irish-republican-terrorism-politics-kacper-rekawek>)

23. Rose, R. (1971): *Governing Without Consensus: an Irish perspective*, Faber and Faber, London (<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/030639687201400115>)
24. Short, C. (2007): Irish Terrorism and Irish Peace, *Wasafiri*, Vol. 22.
25. Smithey, L. A. (2011): *Unionists, Loyalists, And Conflict Transformation In Northern Ireland*, Oxford University Press.
(<https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780195395877.001.0001/acprof-9780195395877>)
26. Vanjek D., Kapo M., Čengić F. (2010): Mirovni proces i upravljanje konfliktom: Sjeverna Irska i Bosna i Hercegovina, *ACIPS*, Sarajevo.
(https://www.academia.edu/3623547/_Mirovni_proces_i_upravljanje_konfliktom_Sjeverna_Irska_i_Bosna_i_Hercegovina)
27. Vrbanić, L. (2018): Stvaranje Irske Slobodne Države, *Essehist*, Vol. 9, No. 9, 31-39.
(<https://hrcak.srce.hr/222099>.)
28. White, J. (1990): *Interpreting Northern Ireland*, Clarendon Press, Oxford.
29. Zorko, M. (2012): Pojam granice u postmodernoj geopolitici, *Politička misao*, Vol. 49, No. 2 (<https://hrcak.srce.hr/84617>)

Izvori

URL 1: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=27856>

URL 2: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56330>

URL 3: https://hr.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Topographic_Map_of_the_UK_-_hr.pdf

URL 4: <https://www.britannica.com/place/Northern-Ireland#ref44637>

URL5: <https://www.nisra.gov.uk/publications/2020-mid-year-population-estimates-northern-ireland>.

URL 6: <https://historyofengland.typepad.com/.a/6a0147e0fd1b4a970b0154371a3b9c970c-320wi>

URL 7: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/87/Plantations_in_Ireland.png

URL 8: <https://www.thedockyards.com/history-ireland-middle-ages/>

URL 9 : <https://data.nicva.org/dataset/administrative-land-boundaries/resource/6929a81d-edeb-438d-a7e6-5654a60df5ac>

URL 10: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=27857#top>

URL 11: <https://www.britannica.com/topic/Irish-Republican-Army>

URL 12: https://www.bbc.co.uk/history/recent/troubles/the_troubles_article_02.shtml

URL 13: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/102/program-peace-za-sjevernu-irsku>

URL 14: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IE%20GB_980410_Northern%20Ireland%20Agreement.pdf

URL 15: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=56330>

URL 16: https://www.nisra.gov.uk/Census/Historic_Population_Trends_%281841-2011%29_NI_and_RoI.pdf

URL 17: <https://www.assemblyresearchmatters.org/2019/02/07/a-demographic-profile-of-northern-ireland-in-2017/>

URL 18: https://en.wikipedia.org/wiki/Demography_of_Northern_Ireland

URL 19: https://hr.wikipedia.org/wiki/Etni_%C4%8Dki_identitet

URL 20: <https://www.statista.com/statistics/384599/perceived-national-identity-of-northern-ireland-residents-census-uk/>

URL 21: <https://cain.ulster.ac.uk/othelem/research/nisas/rep1c2.htm#chap2>

URL 22:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Catholic_national_identity_northern_ireland.png

URL 23: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-36616028>

URL 24:

https://www.reddit.com/r/northernireland/comments/6hz65k/political_map_of_northern_ireland_oc/

URL 25: <https://www.britannica.com/topic/Ulster-Unionist-Party>

URL 26: <https://www.britannica.com/topic/Democratic-Unionist-Party>

URL 27: <https://www.britannica.com/topic/Social-Democratic-and-Labour-Party>

URL 28: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56146>

URL 29: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7920/CBP-7920.pdf>

URL 30: https://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_Northern_Ireland

URL 31: <https://hrcak.srce.hr/156739>.

URL 32:

https://en.wikipedia.org/wiki/Timeline_of_Real_Irish_Republican_Army_actions#2011

URL 33: <https://data.nicva.org/dataset/administrative-land-boundaries/resource/4ad9933f-e19c-4431-bc52-30119df89130>

URL 34:

https://hr2.wiki/wiki/Republic_of_Ireland_%E2%80%93_United_Kingdom_border

URL 35:

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/january/1/newsid_2459000/2459167.stm

URL 36: <https://direktno.hr/eu-i-svijet/eu-posljednja-upozorenja-dan-uoci-britanskog-referenduma-o-eu-u-52097/>

URL 37: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-36616028>

URL 38: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-glasgow-west-36606184>

URL 39: https://www.bbc.co.uk/news/politics/eu_referendum/results

URL 40: https://hr.wikipedia.org/wiki/Brexit#Sjeverna_Irska

URL 41: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-northern-ireland-eu-referendum-result-latest-live-border-poll-united-martin-mcguinness-a7099276.html>

URL 42: <http://cle.ens-lyon.fr/anglais/civilisation/domaine-britannique/brexit-and-the-challenges-of-the-irish-border>

URL 43 :

https://ec.europa.eu/commission/sites/betapolitical/files/draft_withdrawal_agreement_0.pdf

URL 44: https://ec.europa.eu/info/strategy/relations-non-eu-countries/relations-united-kingdom/eu-uk-withdrawal-agreement/protocol-ireland-and-northern-ireland_hr

URL 45: https://en.wikipedia.org/wiki/Northern_Ireland_Protocol

URL 46:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/hr/memo_18_6423/ME MO_18_6423_HR.pdf

URL 47:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/390672/Stormont_House_Agreement.pdf

URL 48: <https://journals.openedition.org/rfcb/1370>

URL 49: <https://briefingsforbrexit.com/when-is-a-hard-border-not-a-hard-border/>.

URL 50:

https://www.nisra.gov.uk/sites/nisra.gov.uk/files/publications/Slides_for_People_Movement_and_Migration_in_NI_March_2018.pdf

URL 51: <https://www.nisra.gov.uk/sites/nisra.gov.uk/files/publications/Overview-of-NI-trade.pdf>

URL 52: <https://sgp.fas.org/crs/row/RS21333.pdf>

URL 53: <https://direktno.hr/eu-i-svijet/eu/vec-vidljivi-rezultati-brexit-europske-burze-potonule-vise-od-8-posto-52247/>

URL 54: <https://www.irishtimes.com/business/economy/deal-or-no-deal-what-are-the-key-differences-post-brexit-for-ireland-1.4430684>

URL 55: <https://www.economicsobservatory.com/how-is-brexit-affecting-northern-irelands-economy>

URL 56: <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/article30622987.ece>

URL 57: <https://www.dw.com/hr/londonu-prijeti-ujedinjenje-irske/a-19432548>

URL 58: <https://www.dw.com/hr/strah-od-nasilja-na-irsko-britanskoj-granici/a-47138996>

URL 59: <https://works.swarthmore.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1058&context=fac-soc-anth>

Popis tabličnih priloga:

Tablica 1. Broj stanovnika Sjeverne Irske u odnosu na Ujedinjeno Kraljevstvo za odabrane godine	20
Tablica 2. Nacionalna identifikacija stanovnika Sjeverne Irske prema vjeroispovijesti 1989. - 2012. (%).....	24
Tablica 3. Udio stanovnika Sjeverne Irske prema dobnoj skupini i vjerskoj pripadnosti 2011. iskazano u (%).....	26
Tablica 4. Udio stanovnika Sjeverne Irske prema društvenim stavovima iskazan u (%)	27
Tablica 5. Broj žrtava u napadima paravojnih organizacija 2004. - 2014.....	34
Tablica 6. Rezultati referendurnskog pitanja o izlasku Ujedinjenog Kraljevstva iz EU u (%).. ..	39
Tablica 7. Anketa o ujedinjenju Sjeverne Irske i Republike Irske 2014. prema kriteriju vjerske pripadnosti (%).....	45

Popis grafičkih priloga

Slika 1. Geografski položaj Irske	5
Slika 2. Broj stanovnika Sjeverne Irske u periodu od 1995. do 2020.	7
Slika 3. Povijesna karta Irske u doba Vikinga 1014	8
Slika 4. Plantažiranje Irske.....	9
Slika 5. Prikaz Sjeverne Irske po okruzima	11
Slika 6. Demografska kretanja na prostoru Sjeverne Irske za razdoblje 1841. - 2011.	18
Slika 7. Dobno-spolna struktura stanovništva Sjeverne Irske 2011	19
Slika 8. Gustoća naseljenosti Sjeverne Irske prema izbornim jedinicama 2001. i 2017.....	21
Slika 9. Prostorni prikaz postotnog udjela etničkih skupina na teritoriju Sjeverne Irske	22
Slika 10. Nacionalno određenje stanovnika Sjeverne Irske (%)	23
Slika 11. Prostorna raspodjela stanovništva prema vjeroispovijesti (%)	25
Slika 12. Prostorni raspored stanovništva prema kriteriju starosti i vjeroispovijesti	26
Slika 13. Prostorna raspodjela stanovništva prema političkoj orijentaciji	29
Slika 14. Prikaz političkih stranaka na parlamentarnim izborima 2017. s najviše osvojenih glasova po izbornim jedinicama.....	32
Slika 15. Prikaz distrikata u Sjevernoj Irskoj.....	35
Slika 16. Rezultati Brexita po izbornim jedinicama u Sjevernoj Irskoj 2016.....	38
Slika 17. Rezultati referenduma u Sjevernoj Irskoj o ostanku u EU, dana 26.06.2016.	39
Slika 18. Prikaz stavova o referendumu prema nacionalnosti u Sjevernoj Irskoj.....	40

Sažetak

Ovaj diplomski rad pokušava dati pregled nastanka Sjeverne Irske u kontekstu njenog povijesnog, geografskog i geopolitičkog položaja. Zatim se nastoji utvrditi na koji je način naseljavanje protestanata na irski otok utjecalo na suživot s domaćim katoličkim stanovništvom te u kojoj je mjeri ekspanzija useljenika osvijestila vjersku pripadnost starosjedilaca. U radu se analiziraju i političke posljedice podjele stanovnika na unioniste vjerne Kruni te nacionaliste koji žele zadržati tisućljetnu vezu s irskim narodom.

Zbog podređenosti katoličkog stanovništva vezane uz zapošljavanje, obrazovanje i stambeno pitanje, tijekom 20. stoljeća nastaje ozračje opterećeno političkim nemirima i oružanim sukobima koji graniče s terorističkim djelovanjem.

U radu je prikazan i osvrt na Brexit - izlazak Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije te što on znači za Sjevernu Irsku. Valja napomenuti kako on ne izražava volju većine sjevernoirskog stanovništva. Može se pretpostaviti da je u kontekstu separatističkih težnji i rastućeg broja katoličkog stanovništva vrlo izgledno pripajanje Republici Irskoj. S druge strane, očekuje se da će vrijednost vanjsko-trgovinske aktivnosti Sjeverne Irske zbog Brexit-a dovesti do njena osiromašenja.

Summary

This thesis attempts to provide an overview of the origins of Northern Ireland in the context of its historical, geographical and geopolitical position. It also tries to establish how the migration of Protestants into the Irish island affected their coexistence with the local Catholic population and the extent to which the expansion of the immigrant population made the natives aware of their own religious affiliation. The paper also analyses political consequences of the population division into unionists, loyal to the Crown, and nationalists, willing to maintain a millennia-old relationship with Irish people.

During the 20th century, the subordinate position of the Catholic inhabitants regarding employment, education and housing led to the political climate burdened by riots and armed conflicts verging on terrorist activity.

Furthermore, the paper presents a review of Brexit – the United Kingdom’s exit from the European Union and what it means for Northern Ireland. It is important to note that Brexit does not express the will of the majority of the Northern Irish population. It can be assumed that in the context of separatist aspirations and the growing number of Catholics, the annexation to the Republic of Ireland is quite likely to happen. On the other hand, the value of Northern Ireland’s foreign trade activity is expected to lead to its impoverishment.